

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Nepřikázané jednání

Eva Matějčková

Plzeň 2018

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze níže uvedené prameny a literaturu“.

V Plzni dne 27. 3. 2018

Eva Matějčková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl a bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Historický vývoj.....	3
3 Obecně o nepřikázaném jednatelství.....	6
4 Systematické zařazení.....	7
5 Subjekty nepřikázaného jednatelství.....	8
6 Pojmové znaky nepřikázaného jednatelství.....	8
6.1 Úmysl gestora.....	9
6.2 Jednání.....	9
6.3 Nedostatek právního důvodu.....	10
6.4 Dopad do právní sféry pána věci.....	10
7 Povinnosti jednatele.....	11
7.1 Obstarání cizí záležitost do konce.....	11
7.2 Podání vyúčtování.....	14
7.3 Převedení užitku.....	14
7.4 Náhrada újmy.....	15
8 Práva jednatele.....	15
8.1 Právo na náhradu nákladů.....	15
8.2 Ius tollendi.....	16
9 Druhy nepřikázaného jednatelství.....	17
9.1 Jednatelství nutné.....	17
9.1.1.1 Následky nutného jednatelství.....	18
9.1.1.2 Vztah § 3007 OZ a § 2908 OZ.....	19
9.1.1.3 Náhrada účelně vynaložených nákladů podle § 3007.....	21
9.1.1.4 Problematika výkladu § 2908 OZ.....	23
9.2 Záchrana cizí věci.....	26
9.3 Jednatelství užitečné.....	28
9.3.1 Následky užitečného jednatelství.....	30
9.4 Jednatelství nedovolené.....	31
9.5 Jednatelství nepravé.....	31
10 Nepřikázané jednatelství ve vztahu k jiným institutům.....	34
10.1 Zastoupení.....	34
10.1.1 Vztah zastoupení a nepřikázaného jednatelství.....	35
10.2 Bezdůvodné obohacení.....	36
10.2.1 Společné a rozdílné znaky s nepřikázaným jednatelstvím.....	37

10.3	Prevence škod.....	39
10.4	Příkazní smlouva.....	43
10.5	Upotřebení cizí věci k prospěchu jiného.....	44
10.6	Krajní nouze.....	46
10.6.1	Povinnost obránce k náhradě újmy.....	47
10.6.2	Právo obránce na náhradu újmy.....	48
10.6.2.1	Krajní nouze nastalá zaviněným jednáním osoby odlišné od obránce.....	48
10.6.2.2	Krajní nouze nastalá na základě objektivních skutečností.....	49
10.7	Nutná obrana.....	50
10.7.1	Právo jednatele na náhradu újmy.....	52
10.7.2	Povinnost jednatele nahradit újmu.....	52
11	Závěr.....	54
12	Resumé.....	56
13	Seznam použitých pramenů.....	57

1 Úvod

Nepřikázané jednatelství upravuje situace, kdy někdo jedná v záležitosti jiného, aniž by k tomu byl pověřen. Přesto, že jde o institut okrajový, nelze ho považovat za zanedbatelný či nadbytečný. Podílí se na komplexnosti právní úpravy a předcházení vzniku mezer v zákoně. Jedná se o institut velmi obecný, jehož využití je v praxi minimální, což je zřejmě důvodem proč mu ani po teoretické stránce není věnována téměř žádná pozornost. Právě obecnost a přesah nepřikázaného jednatelství vytváří rozpory a otázky ohledně výkladu a použití jednotlivých ustanovení, které nejsou v současné odborné literatuře vůbec řešeny.

Tato práce je zaměřena na přiblížení podstaty nepřikázaného jednatelství se zaměřením na vztah nepřikázaného jednatelství a vybraných právních institutů. Konkrétně na přiblížení problematických otázek a sporných výkladů, které vznikají v důsledku nejednotného chápání nepřikázaného jednatelství.

Vzhledem k tomu, že úprava nepřikázaného jednatelství neprošla výraznou změnou, čerpá tato práce zejména z komentářové literatury jednotlivých občanských zákoníků. Pojetí nepřikázaného jednatelství zůstalo ve většině otázek zachováno, lze sice vysledovat určitý vývoj a změnu interpretací některých ustanovení s ohledem na proměnu jednotlivých zákoníků jako celku, ale tyto změny nevylučují použití dřívější komentářové literatury i na platnou úpravu. Dále vychází z jednotlivých zákonných ustanovení a v některých otázkách též z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR.

Tuto práci lze rozčlenit do dvou částí. První část představuje obecné seznámení s nepřikázaným jednatelstvím a teoretický rozbor platné právní úpravy. Na kapitulu stručně se věnující historickému vývoji navazuje obecné pojednání o nepřikázaném jednatelství a systematické zařazení do struktury zákona. Další kapitoly jsou zaměřeny na subjekty nepřikázaného jednatelství, jejich práva a povinnosti a dále na pojmové znaky charakterizující a odlišující nepřikázané jednatelství od jiných institutů. Zvláštní pozornost je věnována druhům nepřikázaného, konkrétně zákonem výslovně upravenému nutného a užitečnému jednatelství a to zejména z hlediska jejich následků a nároků jednatele z nich plynoucích.

Druhá část práce je věnována vztahu nepřikázaného jednatelství a jiných právních institutů. Konkrétně se zaměřením na jejich porovnání a odlišení,

případně na přiblížení problematických otázek, které mohou v důsledku nejednoznačného pojetí nepřikázaného jednání vzniknout. Jmenovitě jde o porovnání nepřikázaného jednání s prevencí škody, bezdůvodným obohacím či užitím věci ku prospěchu jiného. Pozornost je věnována též uplatnění nepřikázaného jednání na krajní nouzi či nutnou obranu.

2 Historický vývoj

Nepřikázané jednatelství je tradičním institutem, jehož úprava byla zakotvena ve všech kodifikacích občanského práva platných na území Čech. Kořeny nepřikázaného jednatelství sahají až do dob římského práva. Právním pramenem upravujícím *negotiorum gestio* byl praetorský edikt *De negotiis gestis*.¹

V porovnání s dnešní dobou bylo neúplatné jednání s cílem obstarat cizí záležitost ve starořímské společnosti pojímáno odlišně. Nepřikázané jednatelství bylo institutem daleko četnějším, čemuž odpovídala i míra pozornost římských právníků. Židlická uvádí, že jednáním z důvodů byla zřejmě skutečnost, že římské právo neuznávalo institut přímého zastoupení.² Jednání založené na důvěře, bylo ve starořímské společnosti každodenní praxí. Otázkou nebylo, zda nepřikázané jednatelství vůbec připustit, ale šlo o stanovení hranic, kdy je jednání ještě možné připustit jako prospěšné a kdy je zásah do cizí záležitosti již nepřipustný.³

O *negotiorum gestio* se jednalo pouze v případě, kdy jednání gestora směřovalo k *negotium alienum* tj. obstarání cizí záležitosti. Obstarávaná věc nesměla být ani z části gestorova. Nepřipustným bylo i jednání v omylu ohledně obstarávané záležitosti. Tyto případy podle klasického římského práva pod jednatelství bez příkazu nespádaly. Dalším důležitým předpokladem byl gestorův úmysl obstarat cizí záležitost. Pro vznikl kvazikontraktu nebylo rozhodné, zda jednatel činil dobrovolně nebo z důvodu plnění domnělé povinnosti.⁴

Povinností gestora bylo dovést záležitost do konce a vydat vše, co jejím provedením získal. Gestor byl běžně odpovědný za nedbalost. V případě odvracení nebezpečí nebo v nouzi odpovídal pouze za úmysl. Pokud svým jednáním vybočil z obvyklých mezí jednání tj. jednal v hrubém rozporu s tím, jak by postupoval pán věci, odpovídal i za náhodu. Pokud bylo jednání gestora pánu věci ku prospěchu, měl povinnost nahradit gestorovi vše co vynaložil.⁵

Justiniánské právo zavedlo kategorii tzv. nepravého jednatelství bez příkazu. Zahrnovalo případy kdy gestor obstarával cizí záležitost v domnění, že

1 ŽIDLICKÁ, M. *Negotiorum gestio*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 64

2 ŽIDLICKÁ, Michaela. Jednatelství bez příkazu dle občanského zákoníku versus *negotiorum gestio* v římském právu. *Právník*. 2001, roč. 2001, č. 4, s. 395.

3 ŽIDLICKÁ, M. *Negotiorum gestio*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s.146.

4 KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 258.

5 *Ibid.*

jde o záležitost jeho vlastní nebo pokud jednal v cizí záležitosti, ale nesledoval zájmy cizí nýbrž vlastní.⁶

Obecný zákoník občanský zk. č. 946/1811 Sb. z. s. (něm. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*) obsahoval úpravu nepřikázaného jednání v hlavě dvacáté druhé nazvané „O zmocnění a jiným druhích jednáních“. Konkrétně šlo o § 1035 – 1040, na který navazovala úprava užití věci ku prospěchu jiného.

V § 1035 obsahoval výslovné zakotvení zásady, že se nikdo nesmí vmísit do cizí záležitosti, aniž by k tomu byl oprávněn smlouvou učiněnou výslovně nebo mlčky, soudem nebo zákonem. Pokud tento zákaz porušil, byl odpovědný za všechny následky z jednání vzniklé. Z tohoto pravidla obsahoval v dalších ustanovení výjimky v podobě jednání v případě nouze nebo jednání k užítku jiného. První výjimka představovala jednání nutné, kdy ten, jehož věc byla obstarávána z důvodu hrozící škody, byl povinen nahradit vynaložené náklady nutné i užitečné, a to i v případě, kdy odvrácení hrozící škody bylo bezvýsledné. Druhou výjimkou bylo jednání užitečné. Stanovovalo povinnost jednání si předně vyžádat souhlas toho, v jehož zájmu chtěl jednat. Pokud si souhlas nevyžádal a obstarání záležitosti provedl na svůj náklad, muselo jeho jednání vést ke zřejmému prospěchu druhého. V takovém případě byl pán věci povinen jednání nahradit učiněné náklady. Této povinnosti byl zproštěn nebylo-li jasné, zda je užitek k převážnému prospěchu nebo pokud byla věc změněna natolik, že ji nebylo možné užít k účelu, ke kterému doposud sloužila. Zároveň mohl pán věci po jednání vyžadovat navrácení věci v předešlý stav nebo vydání zadostiučinění.

Jednatel bez příkazu měl povinnost dovést obstarání záležitosti do konce a podat o něm vyúčtování.

Konkretizaci § 1035 představoval § 1040. Vmísení se do cizí záležitosti vykládal jako jednání proti platně projevené vůli vlastníka nebo jednání, kterým bylo zabráněno řádnému zmocněnci obstarat cizí záležitost. Za škodu a ušlý zisk takto vzniklý odpovídal jednatel, který v souvislosti s tím ztratil nárok na vydání učiněného nákladu.

Střední občanský zákoník z roku 1950 (dále jen „OZ 1950“) se věnoval

⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 258.

nepříkázanému jednatelství v § 443–447. S ohledem na dnešní a minulou právní úpravu byl nesystematicky zařazen mezi závazkové vztahy do hlavy dvacáté páté.

Samotnou podstatu nepříkázaného jednatelství převzal a zachoval v tom smyslu, že bylo upraveno jednatelství nutné i užitečné. Oproti předchozí právní úpravě však chyběla výslovně zákonem zakotvená zásada nevměšování se do cizích záležitostí. Úprava byla ochuzena též o ustanovení řešící následky podstatné změny věci.

Zákoník zakotvoval možnost zasáhnout do záležitosti jiného i proti jeho výslovně projevené vůli, pokud takové jednání směřovalo k odvrácení škody z občanské povinnosti. V takovém případě jednateli vzniknul nárok na náhradu škody jako příkazníkovi, pokud škoda nebyla nahrazena jinak.⁷

Právní úprava nepříkázaného jednatelství v Občanského zákoníku zk. č. 40/1964 Sb. (dále jen „OZ 1964“) původně chyběla. Přebrána byla v téměř doslovném znění až novelou č. 509/1991 Sb. Původní redakce občanského zákoníku neshledala potřebné zakotvit jednatelství bez příkazu jako typický institut.⁸ Větší pozornost byla věnována prevenci proti hrozícím škodám. Ustanovení § 415 ukládalo každému povinnost zasáhnout do cizí záležitosti, pokud mu hrozila škoda. Jednatelství bez příkazu mimo zákonem předvídané výjimky takové jednání zakazovalo. Tento vzniklý rozpor reflektoval pozdější začlenění nepříkázaného jednatelství do občanského zákoníku. Nepříkázanému jednatelství byly vyhrazeny § 742–746. Úprava zahrnovala jednatelství nutné i užitečné. Dále zakotvovala odpovědnost za škodu v případě vmísení se do záležitosti jiného, aniž by šlo o odvrácení hrozící škody nebo pokud bylo jednáno proti projevené vůli pána věci. Jednatel v takovém případě odpovídal i za náhodu.

Jednatel bez příkazu měl v případě, kdy mu nevzniklo právo na náhradu nákladů možnost vzít si co pořídil na svůj náklad.

Na rozdíl od Středního občanského zákoníku chyběla úprava dříve obsažená v § 443 ods. 2 a § 447 ods. 2 přiznávající jednateli právo na náhradu škody jako příkazníkovi, pokud z občanské povinnosti odvrátil hrozící nebezpečí a jednal proti výslovnému zákazu pána věci.

⁷ § 443 ods. 2 OZ 1950

⁸ ELIÁŠ, K. Jednatelství bez příkazu. In: ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. Praha: Linde, 2008, s. 2189.

3 Obecně o nepřikázaném jednání

Klíčovou úlohu v soukromoprávních vztazích hrají zásady autonomie vůle a rovnosti stran. V zásadě je ponecháno na svobodném rozhodnutí každému, čeho a jakým způsobem chce v rámci svého soukromého života dosáhnout. Zásada autonomie vůle umožňuje každému rozhodovat o svých soukromých záležitostech samostatně, na základě vlastních preferencí, zda své právní postavení změnit a v jakém rozsahu. Zásada rovného postavení reflektuje skutečnost, že žádná z osob soukromého práva nemůže v soukromoprávním styku autoritativně, rozhodovat o právech a povinnostech druhé osoby. Práva a povinnosti vznikají zásadně na základě konsenzu, podmíněném svobodným projevem vůle.⁹

Jednáním v soukromé záležitosti jiného bez dohody či pověření je zasahováno do autonomie vůle jednotlivce a jako takové je považováno za protiprávní. Existuje, ale zákonem uznaná výjimka v podobě nepřikázaného jednání, které obchází zásadu zakazující vměšovat se do záležitostí jiného. Jedná se o závazkový právní vztah vznikající tím, že někdo svémocně obstará cizí záležitost, aniž by k takovému jednání měl právem uznatelný důvod. Zásah do cizí záležitosti není umožněn smlouvou, zákonem ani rozhodnutím soudu.

V rámci nepřikázaného jednání rozeznáváme dvě konkrétní skutkové podstaty, které pokud jsou naplněny, není jednání v cizí záležitosti deliktem. Jedná se o jednání nutné a užitečné.

Nutné jednání spočívá v úmyslném jednání gestora odvrátit hrozící škodu. Jednání užitečné je taktéž charakteristické úmyslem gestora zasáhnout do cizí záležitosti, avšak provedení záležitosti musí být k převážnému užtku pána věci. Oproti nutnému jednání není podmínkou existence hrozící škody a je kladen větší důraz na výsledek jednání. Vzhledem k tomu, že výše uvedené představují výjimku ze zákazu zasahovat do cizí záležitosti, je nezbytné přistupovat k jejich interpretaci restriktivně.¹⁰

9 DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo I - obecná část*. 1. 2. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 38.

10 LAVICKÝ, P. Jednání bez příkazu. In: ŠVESTKA, J. SPÁČIL, J. ŠKÁROVÁ, M. a kol., *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 1 vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2237.

4 Systematické zařazení

Nepřikázané jednatelství je spolu s bezdůvodným obohacení a upotřebením věci k prospěchu jiného upraveno v Občanském zákoníku zk. č. 89/2012 Sb. (dále jen OZ) části čtvrté, hlavě čtvrté „Závazky z jiných právních důvodů.“ Ze zařazení vyplývá, že se jedná o závazkový právní vztah, který nevzniká na základě právního jednání ani na základě deliktu. Obsah tohoto vztahu se bude odlišovat s ohledem na to, jaká skutková podstata nepřikázaného jednatelství bude naplněna.

Nepřikázané jednatelství nelze jednoznačně zařadit mezi kvazikontrakty ani mezi delikty. Vmísí-li se někdo do cizí záležitosti, aniž k tomu má právní důvod půjdou k jeho tíži všechny následky z takového jednání vzniklé.¹¹ Zásah do právní sféry druhé osoby, mimo výjimky předvídané zákonem se posoudí jako protiprávní jednání a závazek mezi stranami vznikne na základě spáchaného deliktu. Výjimkou umožňující vmísení se do záležitosti jiného je § 3007 a § 3009 OZ upravující nutné a užitečné nepřikázané jednatelství.

Obstarání cizí záležitosti v mezích zákonem předvídaných výjimek nemá povahu deliktu, ale spíše kvazikontraktu. Na rozdíl od běžného kontraktu, zde chybí projev vůle pána věci být jednáním vázán.¹²

Nutné jednatelství se bude posuzovat jako kvazikontrakt vždy, neboť nezohledňuje výsledek jednání, na rozdíl od jednatelství užitečného. Dovolnost užitečného jednatelství, tedy skutečnost, že se jedná o kvazikontrakt a nikoliv o delikt, lze dovozovat až *ex post*, kdy lze s jistotou určit, zda byl prospěch pána věci převážný či nikoliv.¹³

11 § 3006 OZ

12 LAVICKÝ, P. Jednatelství bez příkazu. In: ŠVESTKA, J. SPÁČIL, J. ŠKÁROVÁ, M. a kol., Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář. 1 vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2238.

13 ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednatelství. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1285.

5 Subjekty nepřikázaného jednání

Subjekty vztahů vznikajících z nepřikázaného jednání jsou jednatel a pán věci. Nepřikázaný jednatel (*gestor*) je osoba, která svémocně zasahuje do právní sféry jiné osoby, a to v její prospěch a bez dostatečného právního důvodu. Spočívá-li obstarání předmětné záležitosti v právním jednání musí být gestor dostatečně svéprávný tzn. svéprávný minimálně v tom rozsahu, v němž zasahuje do cizí záležitosti. V opačném případě by šlo o jednání absolutně neplatné. Pokud obstarání cizí záležitosti spočívá ve faktickém jednání, svéprávnost se nevyžaduje.¹⁴

Pán věci (*dominus*) je osobou, v jejíž záležitosti nepřikázaný jednatel jedná. Ohledně svéprávnosti domina, jako nutné podmínky pro udělení dodatečného souhlasu nebo nesouhlasu s jednáním gestora nepanuje všeobecná shoda. Sedláček vyjadřuje názor, že při nedostatku schopnosti pána věci projevit vůli k ratihabici nelze, na takové jednání uplatnit ustanovení o nepřikázaném jednání. Absenci svéprávnosti chápe jako nenaplnění podmínek nepřikázaného jednání a takové jednání řadí mezi tzv. nepravé jednání.¹⁵ Odlišné pojetí požadavku svéprávnosti u domina zastává Dobrovolná, když svéprávnost pána věci nevyžaduje, neboť předpokládá, že za něj dodatečný souhlas nebo odmítnutí může udělit zákonný zástupce.¹⁶ Ke stejnému názoru se přiklání i další současní autoři.¹⁷

14 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednání. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1988.

15 SEDLÁČEK, J. Nepravé jednání a versio in rem. Brno: Ústav občanského práva při právnické fakultě Masarykovy university v Brně, 1933, s. 9.

16 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednání. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1988.

17 LAVICKÝ, P. Jednání bez příkazu. In: ŠVESTKA, J. SPÁČIL, J. ŠKÁROVÁ, M. a kol., Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2240.

6 Pojmové znaky nepřikázaného jednání

Pojmové znaky představují hlavní rysy, které musí být naplněny, aby činnost gestora bylo možné posoudit jako nepřikázané jednání. Zároveň umožňují odlišit nepřikázané jednání od jiných právních institutů. Mezi pojmové znaky patří úmysl gestora, jednání v cizí záležitosti, nedostatek právního důvodu a dopad do právní sféry pána věci.

6.1 Úmysl gestora

O nepřikázané jednání půjde jen tehdy, pokud má jednatel *animus negotia aliena gerendi* nebo-li vůli obstarat cizí záležitost. Činnost jednatele musí být vedena s úmyslem a vědomím toho, že jedná v záležitosti jiného.

Tento požadavek vylučuje posoudit jako nepřikázaného jednání případy, kdy gestor sice jednal ku prospěchu jiné osoby, ale jeho úmyslem nebylo jednat v zájmu jiného, nýbrž v zájmu vlastním. Jedná se o omyl ohledně obstarání vlastní záležitosti a takové jednání nelze posoudit jako nepřikázané jednání z důvodu absence úmyslu. Naproti tomu omyl v osobě, v jejíž záležitosti gestor jedná, není podstatný. Panuje obecná shoda na tom, že nepřikázaný jednatel nemusí znát totožnost osoby, postačí pouhý úmysl jednat v záležitosti jiného.¹⁸

O nepřikázané jednání nepůjde, také tehdy bude-li jednatel vědomě obstarávat cizí záležitost, ale takovým jednáním bude sledovat prospěch vlastní nikoliv pána věci. Úmysl jednatele musí směřovat k obstarání záležitosti jiného, ale též ke vzniku prospěchu na jeho straně. Pokud vznikne prospěch i na straně jednatele, je z hlediska rozhodnutí, zda jde o nepřikázané jednání či nikoliv klíčovou míra prospěchu, který vznikl pánu věci. Ten v konečném měřítku musí převyšovat prospěch, který by vznikl samotnému jednatele. Rakouská judikatura, pak podmiňuje nepřikázané jednání tím, že náklady vynaložené ve prospěch jednatele a pána věci musí být od sebe oddělitelné.¹⁹

¹⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednání. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1988.

¹⁹ Tamtéž.

6.2 Jednání

Podstatou nepřikázaného jednatelství je obstarání záležitosti jiného. Obstarání může spočívat nejen ve výkonu určitého právního jednání, ale též ve vyřízení jakékoliv záležitosti, kterou se zasahuje do právní sféry jiné osoby. Jednání může mít jak faktickou povahu a spočívat např. ve vykonání určitých prací, tak i povahu právní spočívají např. v uzavření smlouvy.²⁰ Činnost jednatele může být jednorázového i opakujícího se charakteru, přičemž se nevyžaduje, aby z hospodářského hlediska tvořila celek.²¹

Nutným předpokladem právního jednání nepřikázaného jednatele je dostatek svéprávnosti, v opačném případě by šlo o jednání absolutně neplatné.

6.3 Nedostatek právního důvodu

Charakteristickým znakem nepřikázaného jednatelství je neexistence právem uznaného důvodu, který by ospravedlňoval činnost jednatele. Gestor postupuje svévolně bez pověření. Jednání v záležitosti jiného lze legitimovat např. příkazní smlouvou nebo jinou smlouvou upravující obstarání cizí záležitosti. Oprávnění k jednání může vyplývat také ze zákona nebo rozhodnutí soudu. Příkladem zákonné úpravy jsou ustanovení týkající se zákonného zastoupení nebo opatrovnictví. Rozhodnutím soudu je např. rozhodnutí o ustanovení poručníka.

Absence právního důvodu je situace, kdy povinnost k jednání nevyplývá ze smlouvy, zákona nebo rozhodnutí soudu či jiného orgánu.

6.4 Dopad do právní sféry pána věci

O nepřikázané jednatelství nepůjde, pokud postavení pána věci zůstane stejné, jako kdyby gestor v jeho záležitostech vůbec nejednal. Postavení pána věci se musí změnit s ohledem na daný druh nepřikázaného jednatelství. U jednatelství užitečného se předpokládá, že činnost jednatele se projeví vznikem užitku pána

²⁰ LAVICKÝ, P. Jednatelství bez příkazu. In: ŠVESTKA, J. SPÁČIL, J. ŠKÁROVÁ, M. a kol., Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2238.

²¹ DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednatelství. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1990.

věci. K takového závěru se přiklání i Nejvyšší soud, když ve svém rozhodnutí sp. zn. 33 Cdo 1248/2009, ze dne 26. 8. 2010 uvádí „*Spočívá--li činnost jednatele v právním jednání, tj. v tom, že činí právní úkon, musejí být předmětem takového právního úkonu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty jiného, neboť nepřikázaným jednatelstvím se zasahuje do individuální sféry této jiné osoby. Jestliže jednatelství bez příkazu – pojmově – předpokládá zásah do cizího jmění, vypadají tak z jeho okruhu právní jednání, která byla provedena sice v úmyslu jednat na vrub druhého, ale jimiž majetkové hodnoty jiné osoby nebyly dotčeny.*“

Nutné jednatelství nevyžaduje určitý výsledek, postačí jednání gestora, které má potenciál vyvolat následek ve sféře jiné osoby.²²

7 Povinnosti jednatele

7.1 Obstarání cizí záležitost do konce

Zasáhne-li někdo do cizí záležitosti, aniž by k tomu měl právní důvod, stává se dle zákona povinným k dovedení záležitosti až do konce. Zda byla záležitost obstarána až do konce se neposoudí ze subjektivního hlediska jednatele (tedy zda učinil vše co svým jednáním zamýšlel), ale objektivně. „Do konce“ v případě užitečného jednatelství znamená k převážnému užitku, v případě nutného jednatelství jde o to, aby se jednatel pokusil hrozící škodu úspěšně odvrátit tzn. počínal si při jejím odvracení, tak jak by osoba jeho schopností a znalostí jednala ve své vlastní záležitosti.²³ Zda byla hrozící škoda skutečně odvrácena není z hlediska obstarání záležitosti do konce podstatné. Z takto stanovené povinnosti ovšem nevyplývá, zda stíhá jednatele pouze v případě užitečného jednatelství nebo se vztahuje i na jednatelství nutné či nedovolené.

Dobrovolná uvádí, že povinnost dovést obstarání věci do konce se uplatní pouze v případě užitečného jednatelství. Je zřejmé, že vychází z předpokladu, že obstarání cizí záležitosti do konce spočívá ve vzniku prospěchu ve sféře pána věci. Požadavek prospěchu odpovídá charakteru užitečného jednatelství. Pokud už se někdo vmísí do cizí záležitosti, mělo by obstarání záležitosti být dovedeno až do

²² ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednatelství. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1285.

²³ ELIÁŠ, K. Jednatelství bez příkazu. In: ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. Praha: Linde, 2008, s. 2190.

konce tj. ke vzniku převážného užitku, jinak může být jednatel povinen nahradit škodu vzniklou jeho jednáním.

Povinnost dovést obstarání záležitosti do konce se neuplatní na nutné jednatelství. Důvodem je skutečnost, že nutné jednatelství není založeno na předpokladu vzniku prospěchu. Povinnost úspěšně odvrátit hrozící nebezpečí nutné jednatelství nestanovuje (tak vyplývá ze skutečnosti, že jednatel má nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů i v případě, kdy škoda není odvrácena). Postačí, že jednatel z objektivního hlediska vynaložil vše, co bylo v jeho silách a naplnil požadavek řádné péče. Pokud budeme chápat obstarání záležitosti do konce jako vznik prospěchu, nelze tuto povinnost na nutné jednatelství uplatnit, neboť povinnosti stanovené samotným nutným jednatelstvím byly naplněny tím, že jednatel postupoval nejlépe jak mohl.

V případě nedovoleného jednatelství by naopak měl jednatel od jednání co nejdříve upustit, jelikož si počíná protiprávně.

Povinnost dovést záležitost do konce zanikne, pokud pán věci jednání zakáže nebo pokud s jednáním vysloví souhlas, poté se vzájemná práva a povinnosti budou posuzovat podle uzavřené dohody.

Odlišný názor zastává Židlická. Dle ní se povinnost dovést jednání do konce vztahuje nejen na jednatelství užitečné, ale i na jednatelství nutné a nedovolené.²⁴ Užitečné jednatelství bude dovedeno do konce vznikem převážného prospěchu. Nutné jednatelství bude považováno za dovedené do konce samotným jednáním gestora, pokud postupoval s potřebnou péčí. U nedovoleného jednatelství není dle Židlické kritériem určujícím, zda byla záležitost dovedena až do konce vyslovení zákazu s jednáním, ale prospěch pána věci. Jinak řečeno *„konečným měřítkem pro závěr, zda má gestor v nedovoleném jednatelství pokračovat bude prospěch domina. Tedy v případě zakázaného jednatelství by měl gestor dovést věc do konce, pokud by upuštění od dalšího obstarávání věci představovalo pro domina větší újmu.“*²⁵ Pokud by pán věci zakázal pokračovat v již započatém jednání (**jednatelství později nedovolené**) a tím mu hrozila větší újma než dovedením jednání do konce, má podle Židlické jednatel v činnosti pokračovat i přesto, že je protiprávní. Takový výklad snižuje význam projevu vůle

24 ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednatelství. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s.1290.

25 Ibid.

pána věci a zároveň může vést k závěru, kdy by pán věci odpovídal za škodu, která jednateli vznikla tím, že uposlechl zákazů pána věci.

V případě užitečného jednatelství znamená zákaz pokračovat v jednání v konečném důsledku větší újmu pro jednatele, který je povinen uvést vše do původního stavu případně nahradit škodu, pokud jednáním nedojde k převážnému užítku.²⁶ Naopak kdyby užítku bylo dosaženo měl by nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů. Pokud by smysl užitečného jednatelství spočíval v ochraně jednatele, šlo by dojít až k přemrštěnému závěru, kdy odpovědným bude pán věci, když gestor s jednáním ustal a vyhověl tím pánu věci, přičemž ten mohl posoudit, že nedovedením jednání do konce dojde k větší újmě, než kdyby bylo dokončeno. Jednateli by nemělo být kladeno k tíži, že uposlechl pokynu pána věci. Pán věci tak způsobil jednateli škodu, když ten nemohl přes zákaz dokončit jednání a nevznikl mu nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů.

V případě nutného jednatelství, jehož další pokračování pán věci zakázal a jednatel jeho příkazu neuposlechl by byl podle výkladu Židlické pán věci povinen k náhradě účelně vynaložených nákladů vzniklých i poté co jednání zakázal, ale gestor v něm neustal, neboť upuštěním od řádného obstarání záležitosti by pánu věci vznikla větší újma, než kdyby jednatel záležitost dovedl do konce. Takový výklad by jednateli zakládal nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů i v případě, kdy jednal v rozporu s projevem vůle pána věci.

Výklad ukládající jednateli povinnost dovést jednání do konce, pokud by upuštění od obstarávání záležitosti představovalo pro pána věci větší újmu než její dokončení lze uplatnit i na **jednatelství od počátku nedovolené**. Jinak řečeno v případě, kdy by jednatel i přes zákaz započal obstarávat cizí záležitosti, byl by povinen dovést ji do konce, a to třeba i přes opětovně vyslovený zákaz pána věci, pokud by nedokončením jednání hrozila větší újma, než kdyby zakázané jednání dovedl do konce. Nejen že takový výklad je v hrubém rozporu s projevem vůle pána věci, ale velmi komplikuje i případnou odpovědnost za následky plynoucí z takového jednání.

Domnívám se, že pánu věci nelze klást k tíži fakt, že jednateli zakáže zasahovat do jeho záležitosti přesto, že jednání směřovalo k jeho prospěchu.

Výchozím pravidlem je, že pokud někdo jedná nedovoleným způsobem má své

²⁶ Zákon se blíže nezabývá důvody, které vedly k tomu proč převážného užítku nebylo dosaženo. Lze za ně chápat jednak subjektivní důvody na straně jednatele, ale zřejmě i zákaz vyslovený pánem věci.

jednání co nejdříve přerušit. Neoprávněným vmísením se do cizí záležitosti na sebe jednatel bere riziko toho, že bude nést vzniklou škodu případně odpovídat i za náhodu. Pán věci může vyslovit zákaz i s jednáním, které směřuje z objektivních hledisek k jeho převážnému prospěchu, pouze proto, že nesouhlasí s tím, aby druhý zasahoval do jeho soukromé sféry. Takové pojetí nejlépe odpovídá restriktivnímu výkladu nepřikázaného jednatelství, jako výjimky ze zákazu zasahovat do cizích záležitostí.

S ohledem na výše uvedené, lze dojít jedině k názoru, že povinnost obstarat záležitosti do konce je možné uplatnit pouze v případě užitečného a nutného jednatelství. Takový výklad odpovídá i systematice zákona, jelikož povinnost dovést obstarání věci do konce je začleněna ve společných ustanoveních, týkajících se nepřikázaného jednatelství jako celku. Jakýkoliv jiný názor omezující obstarání záležitosti do konce pouze na užitečné jednatelství nebo naopak rozšiřující o nedovolené jednatelství je velmi problematický a celý výklad ustanovení pouze komplikuje, zejména z hlediska řešení odpovědnosti za vzniklé následky.

7.2 Podání vyúčtování

Prostřednictvím povinnosti podat vyúčtování informuje jednatel pána věci o obstarání jeho záležitosti a zároveň uplatňuje své právo na náhradu nákladů. Konkrétně jde o oznámení, jakou činnost vykonal, jaký byl její výsledek, zda mu při jednání vznikly náklady či utrpěl škodu. Pokud jednatel povinnost podat vyúčtování nesplní, nemůže uplatňovat nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů a pán věci se nedostává do prodlení s plněním. Na základě podaného vyúčtování má pán věci právo požadovat po nepřikázaném jednatelem vydání toho, co nepřikázaný jednatel získal. Tato povinnost vzniká v případě nepřikázaného jednatelství nutného, užitečného i nedovoleného.²⁷

²⁷ DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednatelství. In: HULMÁK, Milan Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1997.

7.3 Převedení užitku

Znakem nepřikázaného jednání je úmysl obstarat cizí záležitost, čemuž odpovídá povinnost jednatele převést na pána věci vše, co při svém jednání získal. Nepřikázaný jednatel tak vystupuje jako nepřímý zástupce, který jedná svým jménem, na svůj účet ovšem nabytá práva a povinnosti převádí na zastoupeného, kterým je v tomto případě pán věci. Tato povinnost se vztahuje na veškerý nabytý užitek, plody, věci či zisk.²⁸

Za účelem uplatnění svého práva na náhradu nákladů, může jednatel získaný užitek i zadržet.

7.4 Náhrada újmy

Vmísí-li se někdo do cizí záležitosti, ač k tomu není oprávněn je povinen nahradit veškeré následky z jeho jednání vzniklé. Neoprávněné vmísení se zavazuje jednatele nejen k náhradě újmy, ale stanovuje odpovědnost i za náhodu. Není rozhodné zda z jednání došlo úmyslně nebo z nedbalosti. Povinnost k náhradě vznikne vždy v případě nedovoleného jednání. Na užitečné jednání se vztahuje pouze, pokud není dovedeno k převážnému prospěchu a pán věci požaduje uvedení věci v předešlý stav, které není možné. Nutný jednatel bude povinen k náhradě zřejmě jen tehdy, když svým dobře míněným zásahem způsobí jednání větší újmu, než která mu hrozila.

²⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednání. In: HULMÁK, Milan, a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1997.

8 Práva jednatele

8.1 Právo na náhradu nákladů

Základním právem nepříkázaného jednatele je v případě obstarání záležitosti jiného požadovat náhradu účelně vynaložených nákladů. Nutný jednatel bude mít nárok na náhradu nákladů vždy, tedy i v situaci, kdy jeho jednání nepovede k úspěšnému odvrácení škody.²⁹ U užitečného jednateleství, je nárok na náhradu podmíněn vznikem převážného prospěchu ve sféře pána věci.

V obou případech však nárok na náhradu nákladů nevznikne, pokud pán věci jednání zakáže, ať už předem nebo v průběhu jednání. Nárok na náhradu nákladů nevznikne též podle § 3009 ods. 2 OZ, pokud jednání gestora není k převážnému užítku pána věci.

Pokud jednatelem nevznikne právo na náhradu nákladů bude moci za podmínek uvedených v § 3011 OZ uplatnit *ius tollendi*.

8.2 *Ius tollendi*

Ius tollendi umožňuje jednatelem vzít si alespoň to, co na své náklady pořídil, pokud mu nárok na náhradu nákladů nevznikne. Toto právo není absolutní a je omezeno několika podmínkami. Odnětí toho, co jednatel pořídil na své náklady musí být možné, nesmí jít např. o věci, které již byly spotřebovány. Odnětí nesmí nepřiměřeně ztížit užívání věci či zhoršit její podstatu. Přiměřenost musí být posuzována s ohledem na náklady vynaložené gestorem a újmu, která by při oddělení toho, co jednatel vynaložil, postihla pána věci. Konkrétně půjde o nejrůznější opravy a úpravy učiněné gestorem, které nelze vzít zpět.³⁰

Pokud není možné *ius tollendi* vykonat, nevzniká jednatelem nárok ani na peněžitou náhradu toho co na své náklady pořídil.

Ze strany pána věci, se nebude jednat o bezdůvodné obohacení, neboť plněním v jeho prospěch na sebe jednatel bere riziko toho, že veškeré následky vzniklé z jeho jednání půjdou k jeho tíži. Následkem, který jde k tíži je v tomto případě skutečnost, že nemá nárok ani na peněžitou náhradu toho co vynaložil.

²⁹ § 3007 OZ

³⁰ SEDLÁČEK. Nepříkázané jednateleství a upotřebením cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2988.

Pán věci k takto nabytému prospěchu bude patrně vystupovat jako držitel. Jednatel sice nenabývá prospěchu na základě platného právního důvodu, neboť mezi ním a pánem věci nebyla uzavřena žádná smlouva, ale ujímá se držby z vůle předchozího držitele, tj. jednatele, který měl úmysl jednat v jeho prospěch.

9 Druhy nepřikázaného jednatele

9.1 Jednatelství nutné

Právní úpravu nutného jednatele zahrnoval už Obecný zákoník občanský³¹ a počítá s ní i současná právní úprava konkrétně v § 3007 OZ.³² Nutné jednatele spočívání v jednání gestora, jímž zasahuje do záležitosti osoby od sebe odlišné za účelem odvrácení hrozící škody. Pojmovými znaky nutného jednatele jsou odvrácení škody hrozící ve sféře třetí osoby a činnost jednatele k níž není legitimován smlouvou, zákonem či jiným právním aktem.

Hrozba škody musí být bezprostřední. Z dané situace musí být zřejmé, že pokud jednatel nezasáhne, dojde k jejímu vzniku. O nutné jednatele nepůjde, pokud je hrozící škoda pouze domnělá, přímo nehrozí nebo naopak nebezpečí jejího vzniku již pominulo.³³

Škodu lze z hlediska ustanovení o nutné jednatele chápat jako újmu obecně, tedy majetkovou škodu spočívající v poškození věci, ale též jako nemajetkovou újmu.³⁴ Škoda musí být vykládána v co nejširším smyslu, nejen jako škoda na životě, zdraví a majetku, ale též jako škoda způsobenou zásahem do soukromí, svobody a osobní sféry jako celku.³⁵

Nutné jednatele spočívá v tom, že hrozící škoda je natolik akutní, že znemožňuje souhlas pána věci obstarat. Jednatel musí být v dané situaci schopný posoudit intenzitu ohrožení a přizpůsobit jí míru zásahu do práv pána věci. Zásah musí být přiměřený a hrozba škody natolik závažná, aby ospravedlnila jednání v

31 Zákon č. 946/1811 Sb. „Tomu, kdo, ač nebyl povolán, obstará cizí věc, aby odvrátil hrozící škodu, jest onen, či věc byla obstarána, povinen nahraditi vynaložený náklad nutný a užitečný; i když přičinění bez viny zůstalo bezvýsledným“

32 § 3007 OZ „Obstará-li někdo, ač k tomu nebyl povolán cizí záležitost, aby odvrátil hrozící škodu, pak mu ten, jehož záležitost byla obstarána nahradí účelně vynaložené náklady, třebaže se výsledek bez zavinění nepřikázaného jednatele nedostavil.“

33 ŠÁMAL, P., a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 213.

34 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednatele. In: HULMÁK, Milan, Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1992.

35 ELIÁŠ, K. Jednatelství bez příkazu. In: ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. Praha: Linde, 2008, s. 2189.

záležitosti jiné osoby.³⁶

Od užitečného se nutné jednatelství odlišuje zejména tím, že záměrem jednatele je odvrátit hrozící škodu a není zde kladen zvláštní důraz na výsledek jednání. Tento fakt se promítá především do práva jednatele na náhradu účelně vynaložených nákladů, na něž má nárok bez ohledu na úspěšnost odvrácení škody.

9.1.1.1 Následky nutného jednatelství

Následkem nutného jednatelství vyplývajícím z § 3007 je právo nepříkázaného jednatele požadovat náhradu nákladů vynaložených za účelem odvrácení hrozící škody. Toto právo chrání altruistické chování jednatele a přiznává mu náhradu účelně vynaložených nákladů vždy, když škodu úspěšně odvrátí, ale též i v případě, kdy jednal neúspěšně a škodě nebylo ani zčásti zabráněno.

Právu jednatele odpovídá povinnost pána věci účelně vynaložené náklady uhradit. Za nahraditelné jsou považovány takové vynaložené náklady, které jsou účelné a směřují k zabránění objektivně hrozící škody. Nárok na náhradu nákladů nevznikne, pokud jsou vynaloženy na odvrácení škody, která je pouze domnělá či není bezprostředně hrozící.³⁷

Právo na náhradu účelně vynaložených nákladů představuje pouze náhradu za uměnění majetku v důsledku jednání gestora. Není platbou ani odměnou za provedené jednání, které k záchraně věci jednatel vynaložil. Tu zákon přiznává pouze v případě § 3008 OZ záchranu věci od nevyhnutelné zkázy.³⁸

Poskytnutí odměny, ale nelze nekompromisně vyloučit. Lze si představit situaci, kdy v důsledku odvrácení nebezpečí, bude chtít pán věci jednatelem poskytnout odměnu jako poděkování, za jeho jednání. Právní povaha takové odměny, poskytnuté dodatečně bez existujícího právního důvodu, bude spočívat v tzv. odměnném darování.

36 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepříkázané jednatelství. In: HULMÁK, Milan, a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1992.

37 HRÁDEK, J., Krajiní nouze. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 921.

38 ŽIDLICKÁ, M., Nepříkázané jednatelství. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1287.

Na rozdíl od běžného darování, zda chybí darovací smlouva a závazkový vztah vzniká na základě poskytnutého daru a jeho přijetí obdarovaným.³⁹

V rámci nutného jednatelství se může gestor dostat do různých situací.

- A. Škoda nehrozila, ale gestor přesto jednal v cizí záležitosti.
- B. Škoda hrozila, ale ani s vynaložením veškeré péče nebyl schopný ji odvrátit.
- C. Škoda hrozila, ale vlastním zaviněným jednáním ji neodvrátil.
- D. Škoda hrozila a gestor ji z části anebo zcela úspěšně odvrátil.

Ad a. Pokud škoda nehrozila a ani podle objektivních předpokladů hrozit nemohla, nepůjde vůbec o nepřikázané jednatelství. Ad b. Jednateli, který hrozící škodu neodvrátil, přestože jednal s požadovanou péčí, vznikne nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů podle § 3007 OZ. Ad c. Neodvrácení škody je důsledkem zaviněného jednání gestora, v takovém případě nebude mít nárok ani na náhradu nákladů účelně vynaložených a následky vzniklé z jednání půjdou k jeho tíži. Ad d. Nejsložitější situace vzniká, pokud byl jednatel při odvrácení škody alespoň částečně úspěšný. Míra, v jaké bylo nebezpečí odvráceno je důležitá z hlediska posouzení nároku na náhradu škody, kterou upravuje též § 2908 OZ. Na rozdíl od § 3007 OZ přiznává vedle účelně vynaložených nákladů i náhradu újmy, která při odvrácení škody jednateli vznikla.⁴⁰

9.1.1.2 Vztah § 3007 OZ a § 2908 OZ

Nutný jednatel odvracející hrozící újmu má podle § 3007 OZ právo na náhradu účelně vynaložených nákladů. Vedle toho mu tentýž nárok vzniká z § 2908 OZ⁴¹ navíc doplněný o nárok na náhradu újmy, kterou při odvrácení hrozícího nebezpečí utrpěl. Otázkou je, jak vztah těchto dvou ustanovení posoudit. Kdy bude mít nepřikázaný jednatel nárok pouze na náhradu účelně vynaložených nákladů a kdy i na náhradu újmy?

Nevyřešená problematika posouzení vzájemného vztahu ustanovení o

39 KASÍK, Petr, BEDNÁŘ, Václav. Darování odměnné. In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C.H. Beck. 2014, s. 8.

40 ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. 1. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 2189.

41 § 2908 OZ *Kdo odvracel hrozící újmu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil.*

nepříkázaném jednatelství přiznávajícím obránci právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a ustanovení přiznávajícím obránci i právo na náhradu újmy, která mu byla způsobena při odvracení újmy, přešla do občanského zákoníku z minulé právní úpravy. Občanský zákoník zk. č. 40/1964 Sb. upravoval tzv. jednatelství bez příkazu v § 742⁴². Od současné právní úpravy se odlišoval pouze vymezením nároku na náklady, kdy počítal s náhradou „nutných nákladů“ na rozdíl od účinné úpravy, která nutné náklady zahrnuje do „nákladů účelně vynaložených“.

V komentářové literatuře se lze setkat s více právními názory na vztah § 3007 a § 2908 OZ. K. Eliáš ve svém Velkém akademickém komentáři uvádí, že posouzení, zda přiznat náhradu újmy otvírá v jednotlivých případech prostor pro uvážení soudce. Ten, pokud bude rozhodovat z hlediska ochrany práv a oprávněných zájmů osob, přizná jednateli vedle náhrady účelně vynaložených nákladů i náhradu újmy. Ustanovení o náhradě újmy považuje za speciální.⁴³

Odlišně pojímá vztah těchto ustanovení Lavický. Výklad nezohledňující odlišný obsah obou ustanovení, je dle něj nepřijatelný. Komplikovanost vzájemného vztahu nemůže odůvodnit stanovisko, ponechávající na soudcově spravedlivé úvaze, podle jakého ustanovení bude postupovat.⁴⁴ Nárok na náhradu újmy podle § 2908 OZ vznikne, když bylo hrozící nebezpečí alespoň částečně odvráceno a přísluší jednateli nanejvýš v rozsahu přiměřenému tomu, co odvrátil.⁴⁵ Pokud jednatel hrozící nebezpečí neodvrátí ani částečně, bude mít nárok pouze na náhradu účelně vynaložených nákladů, jak určuje § 3007 OZ. Z tohoto hlediska se obě ustanovení nepřekrývají a § 2908 OZ působí vedle § 3007 OZ jako ustanovení speciální.

Bezouška se s výkladem Lavického shoduje ohledně nároku na náhradu újmy, který je podmíněn úspěšností odvracení nebezpečí.⁴⁶

42 § 742 OZ 1964. „*Obstará-li někdo, aniž je k tomu oprávněn, cizí záležitost, aby odvrátil hrozící škodu, je ten, jehož záležitost byla obstarána, povinen nahradit jednateli bez příkazu nutný náklad, i když se výsledek bez zavinění jednajícího nedostavil.*“

43 ELIÁŠ, K. Jednatelství bez příkazu. In: ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. Praha: Linde, 2008, s. 2189

44 LAVICKÝ, Petr. Jednatelství bez příkazu. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 2241.

45 § 2908 OZ. „*Kdo odvracel hrozící újmu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil.*“

46 BEZOUŠKA, Petr. Náhrada újmy vzniklé obránci při odvracení hrozící újmy. In: HULMÁK, Milan, a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1532.

S ohledem na text zákona, který v § 2908 OZ přiznává náhradu v rozsahu přiměřeném tomu co bylo odvráceno, je zřejmé, že pokud újma nebude odvrácena nevznikne ani nárok na její náhradu. Výše náhrady musí přiměřeně odpovídat tomu co bylo odvráceno, pokud by nedošlo ani k částečně úspěšnému odvrácení, byla by výše náhrady nulová. Z tohoto hlediska se jeví výklad Lavického jako nejvhodnější řešení a § 2908 OZ se použije vždy v případě, kdy hrozící újma byla alespoň částečně odvrácena.

9.1.1.3 Náhrada účelně vynaložených nákladů podle § 3007

Ustanovení § 3007 OZ se uplatní, pokud hrozící újma nebyla bez zavinění jednatel odvrácena. Příkladem může být situace kdy škůdce vyvolá požár, obránce, jakožto jednatel se ho pokouší udusit vlastním velmi drahým vlněným kabátem. Jednání není úspěšné, požár se rozšíří a dům shoří. Z hlediska vztahu jednatel a pána věci bude kabát posuzována jako účelně vynaložený náklad. Ovšem z hlediska vztahu škůdce a obránce se bude jednat o škodu, způsobenou v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním škůdce. V takovém případě může jednatel požadovat náhradu buď po pánu věci podle § 3007 OZ nebo po škůdci podle § 2910 OZ ukládajícím povinnost nahradit újmu, vzniklou jeho protiprávním jednáním. Zdá se správné a spravedlivé, aby se na náhradě účelně vynaložených nákladů podílel i pán věci, který měl z jednání obránce prospěch a samozřejmě škůdce, jelikož náklady vznikly při odvrácení jím vyvolané hrozby újmy. V takovém případě je na místě položit si otázku, zda má jednatel předně uplatnit právo na náhradu nákladů po škůdci nebo po pánu věci a zda budou oba zavázáni k náhradě společně či nikoliv.

Nepřikázanému jednateli vznikne dvojí možnost po kom, náhradu účelných nákladů požadovat.

a) Nárok může uplatnit vůči škůdci, který bude povinen nahradit účelně vynaložené náklady a případně i vzniklou újmu. Ustanovení § 2910 OZ ukládá škůdci povinnost nahradit vše co svým jednáním způsobil. Hradí se skutečná škoda, která v sobě zahrnuje i vedlejší náklady, které poškozený smysluplně a účelně vydal na odvrácení škody. Tak je nepochybné, že rozsah náhrady, který

přiznává § 2910 OZ je na rozdíl od § 3007 OZ širší.⁴⁷

b) Pokud se jednatel bude domáhat náhrady primárně po pánu věci, může požadovat pouze účelně vynaložené náklady. Pán věci pak bude mít podle § 2917 OZ právo následného regresu, vůči osobě, která újmu skutečně způsobila. Škůdce nebude povinen k náhradě účelně vynaložených nákladů společně s pánem, ale pouze pokud ten právo regresu uplatní. Uplatnění nároku na náhradu účelně vynaložených nákladů vůči pánu věci nijak nebrání tomu, aby jednatel zároveň požadoval náhradu újmu vůči škůdci, neboť tu § 3007 OZ nezahrnuje.

Zvláštní výklad § 3007 OZ uplatňuje Bezouška. Od ostatních autorů se liší v předpokladu, že § 3007 OZ se vztahuje nejen na pána věci, ale též na škůdce. Obránce dle něj vystupuje vůči škůdci jako nepřikázaný jednatel v tom smyslu, že odvrací újmu, která by povstala z hrozícího nebezpečí. V takovém případě by byl k náhradě účelně vynaložených nákladů za předpokladu neúspěšného odvrácení hrozící újmy povinen vedle pána věci i škůdce.⁴⁸

Pokud se bude § 3007 OZ vztahovat na škůdce i pána věci, jakou měrou se každý z nich bude podílet na náhradě nákladů? Daná problematika není v odborné literatuře řešena. Bezouška i Luby pouze vychází z teoretického předpokladu, že ustanovení o nutném nepřikázaném jednatelství lze z hlediska náhrady účelně vynaložených nákladů uplatnit nejen vůči pánu věci, ale též vůči škůdci, který stav hrozící újmy vyvolal. Není uvedeno, zda povinnost vznikne primárně škůdci nebo pánu věci, či oběma současně.⁴⁹

Solidární povinnost škůdce a pána věci podílet se na náhradě účelně vynaložených nákladů společně a nerozdílně by vycházela z předpokladu, že pán věci by byl zároveň škůdcem. Takové řešení nelze připustit, neboť náklady byly vynaloženy v důsledku újmy, vzniklé v příčinné souvislosti s jednáním skutečného škůdce. Povinnost k plnění pánu věci nevznikne, neboť svým jednáním vznik této škody nezapříčinil. Pokud by § 3007 OZ zakládal primární povinnost k náhradě účelně vynaložených nákladů škůdci nebo pánu věci, záleželo by na vzájemném posouzení vztahu s § 2910 OZ upravujícím povinnost nahradit škodu vzniklou

47 LUBY, Štefan. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve*. 1. Bratislava: Slovenska akadémia vied, 1958. s.396.

48 BEZOUŠKA, Petr. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1530.

49 Tamtéž. s. 1689.

porušením zákona. Z hlediska vztahu těchto dvou ustanovení by bylo možné dojít k následujícím závěrům.

a) Ustanovení § 3007 OZ je úpravou speciální, použije se vždy, když bude možné vztah posoudit jako nepřikázané jednatelství. Jednatel bude mít právo požadovat po škůdci pouze účelně vynaložené náklady a nárok na náhradu škody podle § 2910 OZ mu nevznikne. Vyloučením obecného ustanovení příznávajícím náhradu škody by jednatel ztratil možnost požadovat náhradu toho, co nelze zahrnout do účelně vynaložených nákladů. Účelem zákona nepochybně není vyloučit škůdce z povinnosti nahradit újmu, když těží z toho, že se někdo jiný snaží dobrovolně škodu odvrátit.

b) Ustanovení § 3007 OZ a § 2910 OZ budou působit vedle sebe. Podle § 3007 OZ bude mít jednatel nárok na náhradu účelně vynaloženého nákladu po škůdci jakožto pánu věci a podle § 2910 OZ na náhradu újmy, která mu vznikla v souvislosti s deliktním jednáním škůdce, ale nespadá do účelných nákladů.

Jak bylo výše uvedeno rozsah náhrady, který příznává § 2910 OZ je oproti § 3007 OZ širší. Z tohoto hlediska se zdá užití § 3007 OZ nadbytečným a zbytečně komplikujícím. Když jednatel veškeré účelně vynaložené náklady a škodu, která mu vznikla může požadovat po škůdci podle § 2910 OZ.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů podle § 3007 OZ nemůže být uplatněn obousměrně tj. vůči škůdci i vůči pánu věci. Důvodem není skutečnost, že by se takovým výkladem dostávalo do rozporu s jiným ustanovením, ale fakt, že představuje komplikovanější řešení situace, která může mít jednodušší východisko. Jednatel bude moci podle § 3007 OZ uplatnit nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů výlučně vůči ohroženému.

9.1.1.4 Problematika výkladu § 2908 OZ

V odborných zdrojích panuje převážně shoda na tom, že § 2908 OZ se na rozdíl od § 3007 OZ uplatní v situacích, kdy hrozící nebezpečí bylo alespoň částečně odvráceno. Sporným se jeví výklad § 2908 z hlediska toho, kdo a v jakém rozsahu bude povinný k náhradě účelně vynaložených nákladů a újmy vůči jednateli. Neexistuje jednotný názor určující, zda škůdce a ohrožený budou podle § 2908 OZ povinni k náhradě společně či samostatně. Problematickým je též

určení, v jaké výši mají být účelně vynaložené náklady a újma nahrazeny.⁵⁰

Lavický vychází z toho, že nárok na náhradu účelných nákladů a újmy vzniklé při odvracení nebezpečí má jednatel vůči pánu věci i vůči škůdci. Rozsah náhrady účelně vynaložených nákladů a náhrady újmy dohromady je limitován vyšší hrozící újmy, která byla odvrácena.⁵¹ Pán věci a škůdce se na náhradě nákladů a újmy mají v uvedeném rozsahu podílet společně a nerozdílně.⁵² Z hlediska výše nároku na náhradu se posuzuje újma, kterou jednatel skutečně odvrátil, nikoliv újma, která hrozila.⁵³ Ke stejnému závěru ohledně výše náhrady došel i Nejvyšší soud v rozhodnutí 30 Cdo 237/2014 ze dne 8.9.2015, když stanovil, že *„Kritériem přiměřenosti se pak posuzuje účelnost nákladů vynaložených na odstranění hrozby, na jejichž náhradu má ohrožený právo, to však pouze do výše odpovídající výši škody, která byla přijetím přiměřeného opatření odvrácena.“*

Například pokud bude jednatel zachraňovat sousedův hořící dům v hodnotě 2 milionů. Požár úspěšně odvrátí pouze z části a na budově vznikne škoda v hodnotě 1 milionu. V takovém případě bude mít nárok na náhradu újmy a účelně vynaložených nákladů pouze ve výši újmy, kterou odvrátil, tj. ve výši 1 milionu. Výše nároku by byla stejná i v případě, kdyby hodnota způsobené újmy a účelných nákladů převyšovala hodnotu újmy odvrácené.

Bezouška tvrdí, že § 2908 OZ zakládá na rozdíl od předchozí právní úpravy širší právo jednatele, na odčinění toho, co sám v důsledku odvracení újmy utrpí. To má primárně uplatnit vůči škůdci, který má povinnost nahradit veškeré účelně vynaložené náklady a újmu, která jednatele při odvracení nebezpečí vznikla. Náhrada účelně vynaložených nákladů a újmy, kterou může jednatel požadovat po škůdci, má odpovídat reálně vynaloženým nákladům, které jednatele vznikly a nejsou omezeny výší odvrácené újmy.

50 Účelně vynaložené náklady jsou veškeré náklady vynaložené na odvrácení škody např. náklady na přemístění ohrožené věci. Újmou ve smyslu ust. § 2908 OZ je např. poškozený oděv jednatele nebo zranění, které vzniklo v důsledku odvracení újmy.

51 LAVICKÝ, Petr. Jednatelství bez příkazu. In: ŠVESTKA, Jiří, a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009 s. 2241.

52 ŠKÁROVÁ, Marta. Odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení. In: ŠVESTKA, Jiří, a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1196.

53 Tamtéž..

Právo na náhradu má jednatel též vůči pánu věci. Ten bude povinen k náhradě veškerých účelně vynaložených nákladů a újmy v tom rozsahu, v němž byla odvrácena, pokud je nelze požadovat po škůdci.⁵⁴

Například pokud jednatel odvrátil hrozící nebezpečí ve výši 1 milionu, ale jeho vynaložené náklady i újma jsou 2 miliony, má vůči škůdci nárok na náhradu v rozsahu těchto 2 milionů. Pokud hrozba újmy vznikla nezaviněně a není zde ani nikdo objektivně odpovědný, může jednatel nárok uplatnit pouze vůči ohroženému. Oprávněný k náhradě bude pouze do výše 1 milionu, představující výši odvrácené újmy.

Nárok na náhradu újmy má jednatel i v případě excessu, tj. vybočení z mezí krajní nouze nebo nutné obrany, tedy i v případě, kdy svým jednáním způsobí větší škodu, než hrozila. Strhne-li obránce např. cizí dům, aby zabránil shoření kůlny jiného souseda, přičemž přitom utrpí popáleniny, odvrací hrozící újmu, nesplnil požadavek proporcionality, přesto však může žádat náhradu své újmy po pánu věci.⁵⁵

S odlišným výkladem přichází Pašek. Podle něj vzniká jednateli právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy zároveň vůči škůdci a pánu věci. Škůdce a pán věci jsou zavázáni společně a nerozdílně k náhradě veškerých účelně vynaložených nákladů. Povinnost k náhradě újmy ať už majetkové či nemajetkové je stanovena pouze do výše přiměřené újmy, která byla odvrácena, v tomto rozsahu je škůdce spolu s ohroženým zavázán společně a nerozdílně. Pán věci má v případě poskytnutí plnění jednateli právo regresu vůči škůdci. Pokud vzniklé náklady a újma převyšují rozsah odvrácené újmy, je k jejich náhradě zavázán sám škůdce.⁵⁶

Otázka výkladu § 2908 je, jak z výše uvedeného vyplývá velmi komplikovaná a řešením této problematiky se podrobněji nezabývá ani judikatura.

Domnívám se, že daná situace z hlediska uplatnění nároku jednatele nabízí dvojí řešení. A) Škůdce bude vůči jednateli zavázán k náhradě v rozsahu toho, co jednatel skutečně vynaložil. V tom lze souhlasit s názorem Bezoušky, že kdo

54 BEZOUŠKA, Petr. Náhrada újmy vzniklé obránci při odvracení hrozící újmy. In: HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014 s. 1532

55 BEZOUŠKA, Petr. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014 s. 1532

56 PAŠEK. Náhrada majetková a nemajetkové újmy. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2831

odvracel hrozící újmu má právo na její náhradu především proti tomu, kdo ji vyvolal. Takový výklad § 2908 OZ odpovídá i pojetí povinnosti nahradit škodu podle § 2910 OZ. Pán věci bude spolu se škůdcem zavázán společně a nerozdílně k náhradě účelně vynaložených nákladů a újmy pouze v omezeném rozsahu, tj. do výše újmy, která byla odvrácena. Náhradu toho, co vynaložil, pak může požadovat formou regresu na základě § 2917 OZ po skutečném škůdci. B) Vzhledem k tomu že účelně vynaložené náklady a újma vznikly v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním škůdce, může jednatel jejich náhradu v celkovém rozsahu požadovat přímo po škůdci podle § 2910 OZ. Pán věci bude v takovém případě z náhrady vyloučen. Takový postup není v rozporu z § 2908 OZ, neboť v případě, kdy je pán věci na náhradě zúčastněn, má právo následného regresu tzv. ve skutečnosti nebude hradit žádné náklady. Pokud škůdce neexistoval a hrozba újmy nastala na základě objektivních skutečností, byl by k náhradě povinen pán věci, ale pouze v rozsahu toho, co jednatel úspěšně odvrátil.

Z praktického hlediska je pro jednatele jednodušší požadovat veškeré vynaložené náklady a újmu přímo po škůdci. Ovšem s ohledem na to, že § 2908 OZ bude zřejmě k povinnosti nahradit újmu ve vztahu speciality, je vhodné přiklonit se spíše k prvnímu výkladu, požadujícímu uplatnění nároku i vůči pánu věci.

Pána věci a škůdce nepochybně nelze stavět do stejné pozice, neboť škoda vznikla v příčinné souvislosti s jednáním škůdce. Bylo by nepřiměřené ukládat stejnou povinnost k náhradě škůdci i pánu věci, když ten škodu nevyvolal, pouze těžil z toho, že mu nevznikla v důsledku zásahu jednatele újma. Přesto lze dojít k závěru, že pán věci by se měl podílet na náhradě účelně vynaložených nákladů spolu se škůdcem, neboť taková povinnost mu vzniká podle § 3007 OZ i v případě, kdy újma nebyla vůbec odvrácena.

9.2 Záchrana cizí věci

Ustanovení § 3008 OZ představuje zvláštní úpravu jednatelství nutného. Záchrana cizí věci spočívá v úmyslném jednání gestora, který se snaží zachránit věc od nevyhnutelné ztráty nebo zkázy.

Židlická považuje zařazení záchrany cizí věci pod ustanovení o nepřikázaném jednatelství za nesystematické, neboť má obecnou platnost a nevztahuje se pouze na jednatelství nutné dle § 3007 OZ, ale též na plnění

zakročovací povinnosti dle § 2901 OZ jakož i na případy, kdy si jednatel osoba není vědoma toho, že zachraňuje věci cizí.⁵⁷

Ačkoliv zákon cizí věc blíže nespecifikuje z povahy samotného ustanovení je zřejmé, že půjde o věci hmotné. Není podstatné, jakým způsobem vzniklo nebezpečí, ale hrozba ztráty nebo zkázy věci musí být nevyhnutelná, tzn. pokud jednatel nezasáhne s jistotou nastane.

O záchranu cizí věci půjde, pokud jednatel bude jednat dobrovolně a záchrana bude úspěšná. V takovém případě mu na rozdíl od obecného ustanovení o nutném jednatelství vznikne nárok nejen na náhradu účelně vynaložených nákladů, ale i odměnu. Pokud věc nezachránil, bude mít právo pouze na náhradu účelně vynaložených nákladů.

Oproti obecnému ustanovení o nepřikázaném jednatelství náleží jednatelemi vedle účelně vynaložených nákladů i odměna limitována výši jedné desetiny ceny věci. Není zřejmé, proč v případě záchrany věci vznikne jednatelemi zároveň nárok i na odměnu a při nutném jednatelství, kterým by došlo k odvrácení újmy na životě osoby nárok na odměnu nevznikne.⁵⁸

Za účelem zajištění nároku na náhradu nákladů a odměnu vůči vlastníku věci, může jednatel užít zadržovací právo. Zákonné povinnost k náhradě se vlastník věci může zprostit v případě, že nebude zachráněnou věc požadovat nazpět. Opuštění věci, a tedy umožnění její okupace nepřikázaným jednatelem, nahrazuje náklady vynaložené za účelem záchrany věci a odměnu.⁵⁹

9.3 Jednatelství užitečné

Jednatelství užitečné představuje další zákonem stanovenou výjimku ze zákazu vměšování se do cizích záležitostí. Každý, kdo chce jednat v záležitosti jiného, se vždy musí pokusit získat souhlas pána věci. Pokud pán věci souhlas udělí ještě před započítáním jednáním, vznikne závazkový právní vztah, který se bude posuzovat podle ustanovení upravující konkrétní smluvní typ. Pokud jednatel o souhlas požádá a ten udělen nebude, bude zásah do dispoziční sféry pána věci protiprávním jednáním, a to i v případě, že by jednání bylo pánu věci k

57 ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednatelství. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1287.

58 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednatelství. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1993.

59 SEDLÁČEK. Nepřikázané jednatelství a upotřebení cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2987.

převážnému prospěchu. V případě nutného jednatelství se souhlas pána věci presumuje, neboť hrozba škody je natolik bezprostřední, že možnost žádat o souhlas je vyloučena. O užitečné jednatelství půjde v situaci, kdy gestor mohl žádat o souhlas pána věci, neučinil tak a jeho jednáním vzniknul pánu věci převážný užitek.⁶⁰

Předpokladem posouzení jednatelství jako užitečného je vznik užitku. Užitek nemusí být úplný. Pánu věci mohou vzniknout i náklady, spočívající v obstarání věci, ovšem výsledkem jednání gestora musí být zlepšení poměrů pána věci. To znamená, že konečný užitek musí převýšit vynaložené náklady a i případnou újmu, kterou jednatel svým konáním způsobil. Není překážkou, pokud užitek vznikne i ve sféře jednatele. Důležité je, že úmyslem jednatele bylo prospět pánu věci a jeho užitek byl větší.

Zda byla záležitost provedena k užitku se neposoudí podle obecných hledisek, ale se zřetelem na pochopitelné zájmy a záměry pána věci.⁶¹ Důležitý je subjektivní aspekt, tj. názor pána věci, zda pro něj bylo jednání užitečné.

Toto pravidlo je dle názoru M. Židlické, k němuž se přiklání i Sedláček, omezeno objektivním korektivem směřujícím na ochranu nepřikázaného jednatele, před možnými nepředvídatelnými požadavky ze strany pána věci.⁶² Spočívá v tom, že zájmy a záměry pána věci, musí být **pochopitelné z hlediska nepřikázaného jednatele**. Například pokud jednatel poseká susedovi zahradu, protože ten to dělá každý týden, ale momentálně je na dovolené, bude mít jednatel nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů i v případě, kdy by sused tvrdil, že trávu posekat nechtěl (aniž by k tomu měl rozumný důvod). Sousedův požadavek (nesekat trávu, přesto, že to tak dělá už 10 let) by z hlediska jednatele nešlo považovat za pochopitelný.

Interpretace slov „*k pochopitelným zájmům a záměrům*“, výše uvedeným způsobem by ovšem umožnila nepřiměřeným způsobem zasahovat do záležitostí jiného. Kdokoliv a kdykoliv by se mohl vmísit do záležitosti jiného se zdůvodněním, že jednal k jeho prospěchu a nemůže za to, že pán věci měl zrovna

60 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednatelství. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1994.

61 § 3009 ods. 2 OZ

62 Židlická 1289, SEDLÁČEK. Nepřikázané jednatelství a upotřebení cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2988.

záměr záležitost vyřídit jiným způsobem než pro něj pochopitelným a předvídatelným. Pánu věci by bylo přikládáno k tíži, že nejedná konkrétním způsobem. Takové pojetí je ve výrazném rozporu se zásadou autonomie vůle, která umožňuje každému se v rámci své soukromé sféry rozhodnout, jakým způsobem bude či nebude jednat.

Extrémnost tohoto výkladu lze demonstrovat na situaci, kdy za účelem vzniku převážného užitku bude užitá věc samotného pána věci.⁶³

Užití cizí věci je možné pouze na základě uzavřené smlouvy nebo v zákonem výslovně stanovených případech. Takovým ustanovením je § 1037 OZ, který umožňuje užití cizí věci ve stavu nouze nebo naléhavém veřejném zájmu na nezbytnou dobu, pokud účelu nelze dosáhnout jiným způsobem. V ostatních případech je užití cizí věci protiprávním činem.

Uplatněním objektivního korektivu by každý mohl neoprávněně užít cizí věc, pokud by ji zároveň užil ku prospěchu jejího vlastníka. Jinak řečeno zohlednění objektivního korektivu by umožnilo neoprávněně užívat věc domina, pokud by jednání bylo možné zároveň posoudit jako užitečné, neboť bylo z pohledu jednatele v souladu s pochopitelnými zájmy a záměry domina. Vysvětleno na příkladu; soused, který se vrátí z dovolené a najde posekanou zahradu by musel jednateli, který k posekání jeho vlastní sekačku nahradit účelně vynaložené náklady, i přesto, že jednateli sekačku nepůjčil a zahradu posekat nechtěl. Stejně by se posoudila i situace, kdy by jednatel zároveň posekal i svůj pozemek s menší rozlohou. Neboť prospěch, který vznikl, by byl převážně na straně souseda.

S ohledem na historický výklad ustanovení a skutečnost, že uplatněním objektivního korektivu lze dojít k absurdním závěrům je nutné „*pochopitelné zájmy a záměry*“ interpretovat jediné tak, že musí být pochopitelné nikoliv z hlediska nepřikázaného jednatele, ale z hlediska pána věci. Pokud jednatel bude jednat s dobrým úmyslem, ale v rozporu s vůlí pána věci, půjdou k tíži jednatele

⁶³ Ustanovení o užitečném jednateřství nestanoví, jakým konkrétním způsobem má k převážnému prospěchu dojít. Proto za tímto účelem bude možné užít konkrétní věc. Situace se odlišuje podle toho, zda je věc ve vlastnictví jednatele, třetí osoby nebo pána věci. Pokud vlastník upotřebí svou věc bude moci požadovat její náhradu po pánu věci, když bude jednání užitečné. V případě, že nikoliv nese vzniklou škodu ze svého, jak vyplývá z § 3006 OZ. Bude-li užitá věc ve vlastnictví třetí osoby, může se její vlastník domáhat náhrady škody, případně bezdůvodného obohacení, spočívající v protiprávním užití cizí hodnoty, ale též podle § 3012 OZ viz. kapitola upotřebení věci k prospěchu jiného.

veškeré následky z jednání vzniklé.

Takový výklad odpovídá pojetí nepřikázaného jednání, jako výjimky ze zásady nevměšování se do cizích záležitostí a požadavku daná ustanovení vykládat restriktivně. Kdo chce jednat v záležitosti jiného měl by si být jistý, tím že pán věci bude obstarání záležitosti považovat za skutečně prospěšné. V opačném případě, pokud si není stoprocentně jistý, ať do cizí záležitosti raději nezasahuje.

Důkazní břemeno prokázání užitečnosti jednání leží na straně jednatele.⁶⁴

9.3.1 Následky užitečného jednání

Následkem jednání, které vedlo k převážnému užítku je právo jednatele požadovat po pánu věci náhradu účelně vynaložených nákladů. Oproti nutnému jednání přiznávajícímu nárok na náhradu i v případě, kdy hrozící škoda nebyla odvrácena, je náhrada nákladů u užitečného jednání spjata s výsledkem jednání. *Vyšší riziko, jemuž je gestor v důsledku odpovědnosti za výsledek vystaven, je dáno tím, že u užitečného jednání nejde o naléhavou situaci u níž by hrozila újma na právech domina, neboť v takovém případě by bylo jednání gestora posuzováno podle § 3007.*⁶⁵

Není-li užitek převážný jedná se o neužitečné nepřikázané jednání, které sice nemá charakter deliktu, ale jednatelem nevzniká nárok na náhradu vynaložených nákladů.⁶⁶ Zároveň, jak vyplývá z druhého odstavce § 3009 OZ, může pán věci po jednatelem požadovat navrácení věci do původního stavu a pokud tak nelze učinit, vzniká mu nárok na náhradu škody.

9.4 Jednání nedovolené

Nedovolenost obstarat cizí záležitost je jedním ze znaků nepřikázaného jednání. Nedovolené jednání jako jeden z druhů nepřikázaného jednání, tak představuje jednání pánem věci zakázané.

Jde zejména o následující situace:

64 ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV.* Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998. s. 657.

65 ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednání. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s.1289.

66 SEDLÁČEK. Nepřikázané jednání a upotřebení cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2988.

- pán věci jednání zakáže, i když gestor už jedná s úmyslem obstarat cizí záležitost
- pán věci jednání předem zakáže, i přesto že by jinak naplnilo znaky nutného nebo užitečného jednatelství
- jednání nenaplnuje znaky nutného ani užitečného jednatelství
- jednatel měl možnost získat souhlas pána věci, ale vůbec se o to nepokusil

9.5 Jednatelství nepravé

Nepravé jednatelství představuje mezní případy podobající se nepřikázanému jednatelství. Oproti nepřikázanému jednatelství chybí některý z pojmových znaků, příznačně úmysl gestora.⁶⁷Na případy nepravého jednatelství se o nepřikázaném jednatelství neužije, mimo § 3010 OZ.

Pro přiblížení situací, které lze posoudit jako nepravé jednatelství budu vycházet z prvorepublikového formulace Sedláčka se zohledněním současné právní úpravy.

Za prvé jde o situaci, kdy jednatel bude nevědomě místo v zájmu svém jednat v zájmu pána věci. Důvodem takového jednání je typicky omyl ohledně obstarávané záležitosti. Sem řadíme například užití a učinění nákladu na cizí věc za účelem vlastního prospěchu, který se v konečném důsledku obrátí v prospěch pána věci. Od nepřikázaného jednatelství se odlišuje nedostatkem úmyslu jednat v záležitosti jiného. Otázka náhrady nákladů učiněných na věc se bude částečně posuzovat podle ustanovení o držbě a zároveň o nepřikázaném jednatelství. Z tohoto hlediska musíme rozlišit situace, kdy jednatel věděl, že jde o cizí věc a kdy o tom nevěděl.

Poctivý držitel jedná v dobré víře, že mu právo držby náleží. Podle § 997 OZ má nárok jednak na náhradu nutných nákladů nezbytných pro zachování podstaty věci, ale též nákladů účelně zvyšujících její užitečnost nebo hodnotu.

Nepoctivý držitel má nárok pouze na náhradu nutných nákladů, jichž je zapotřebí pro zachování podstaty věci. Mezi nutné náklady patří veškeré náklady, bez nichž by věc zanikla nebo nemohla naplňovat svůj účel. Za nepřikázaného jednatele se nepoctivý držitel považuje při vynaložení nákladů nad rámec nákladů

⁶⁷ SEDLÁČEK, J. Nepravé jednatelství a versio in rem. Brno: Ústav občanského práva při právnické fakultě Masarykovy university v Brně, 1933, s. 5.

potřebných pro zachování podstaty věci.⁶⁸Vynaloží-li nepoctivý držitel náklady na provoz, běžnou údržbu nebo vylepšení věci bude mít, nárok na jejich náhradu pouze pokud jeho jednání naplní některou ze skutkových podstat nepřikázaného jednatelství, tj. pokud odvrátí od věci bezprostředně hrozící škodu, případně pokud vynaložené náklady budou k převážnému prospěchu pána věci.⁶⁹

Druhá situace zahrnuje případy, kdy jednatel měl úmysl obstarat cizí záležitost, ale jednal v omylu o osobě pána věci. Sedláček uvádí, že pro posouzení relevance omylu v osobě pána věci je nezbytné rozlišovat jednatelství nutné a užitečné.⁷⁰V případě nutného jednatelství je kladen větší důraz na to, že věc byla obstarána. Úmysl jednatele obstarat záležitost konkrétní osoby ustupuje do pozadí, neboť ho převyšuje zájem na samotném odvrácení hrozící škody. Důležitý je samotný fakt, že nebezpečí bylo odvráceno, z toho důvodu nemusí jednatel znát totožnost osoby. Postačí pouhý úmysl prospět jinému, omyl v osobě pána věci tak není podstatný. U jednatelství užitečného dle Sedláčka hraje roli i subjektivní aspekt. Úmysl prospět svým jednáním konkrétní osobě nelze zcela opominout. Nabízí se tedy otázka, zda půjde stále o nepřikázané jednatelství, pokud jednatel svou činností vyvolá prospěch ve sféře jiné osoby, než původně zamýšlel. Jde o rozhodnutí, zda podstata užitečného jednatelství spočívá primárně ve vytvoření převážného užitku nebo jde o převážný užitek ve sféře konkrétní osoby.⁷¹

Dle současného pojetí nepřikázaného jednatelství není omyl v osobě relevantní a takový případ se nepodřadí pod nepravé jednatelství. Podle Lavického omyl v osobě, které jednání svědčí, není podstatný, důležitější je samotný úmysl jednatele obstarat záležitost k převážnému prospěchu.⁷²

Třetí situace nastává, domnívá-li se někdo, že je povinen jednat pro pána věci, ale ve skutečnosti k jednání povinen není. Pokud zde není důvod k právnímu jednání a osoba stejně jedná na vrub jiného za účelem splnění domnělé povinnosti lze vzniklý vztah posoudit podle § 2993 OZ jako jednání bez právního důvodu, tj. plnění nedluhu. Nedluh spočívá v plnění poskytnutém při úplné absenci právního

68 § 1001 OZ

69 ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednatelství. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1286.

70 SEDLÁČEK, J. Nepravé jednatelství a versio in rem. Brno: Ústav občanského práva při právníkové fakultě Masarykovy university v Brně, 1933, s. 11

71 Tamtéž. s. 9.

72 LAVICKÝ, P. Jednatelství bez příkazu. In: ŠVESTKA, J a kol., Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář. 1 vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2238.

důvodu nebo na základě neplatného právního důvodu. Plnění představuje neoprávněný majetkový prospěch, o který se obohatil, ten, v jehož záležitosti bylo z důvodu omylu jednáno. Jednající má v tomto případě nárok na vydání toho, co bezdůvodně plnil druhému, ovšem nikoliv na náhradu účelně vynaložených nákladů a případnou újmu, která mu splněním domnělé povinnosti mohla vzniknout.

Sedláček dále uvádí, že pokud gestor jedná se záměrem odvrácení hrozící škody, neboť se mylně domnívá, že je k takovému jednání povinen, vznikají mu nároky podle ustanovení o nepřikázaném jednání. V takovém případě se dle něj plnění nedluhu a nepřikázané jednání stávají konkurenčními.⁷³ Takové pojetí odpovídá skutečnosti, že Obecný zákoník občanský vycházel z daleko užší koncepce bezdůvodného obohacení. Nezmenšení majetku, ke kterému by s jistotou došlo nepovažoval za neoprávněný majetkový prospěch. Současná právní úprava bezdůvodného obohacení, je natolik komplexní, že bude zahrnovat i plnění domnělé povinnosti spočívající v odvrácení hrozící újmy. Následné vypořádání je otázkou toho, zda je vztah nepřikázaného jednání a bezdůvodného obohacení založen na obecnosti a specialitě.

Čtvrtá situace řeší otázku nedostatečné svéprávnosti k právnímu jednání. Omezená svéprávnost se může týkat jak nepřikázaného jednatele, tak i pána věci. Spočívá-li činnost jednatele v právním jednání musí být způsobilý právně jednat, tedy být svéprávným. Pokud činnost spočívá v obstarání jiných záležitostí svéprávnost se nevyžaduje. Otázka svéprávnosti pána věci se promítá do práva ratihabice. Pán věci musí být svéprávný alespoň v rozsahu právního jednání, které má dodatečně schválit či výslovně odmítnout. Není-li způsobilý ani v tomto rozsahu jedná se podle Sedláčka o nepravé jednání.⁷⁴

Oproti tomu, jak již bylo v předchozí kapitole uvedeno, Lavický zastává názor, že s ohledem na současný právní stav není nutné, aby nedostatek svéprávnosti byl důvodem znemožňujícím uplatnit nepřikázaného jednání, když schválení jednání mohou učinit místo pána věci i jeho zákonní zástupci.⁷⁵

73 SEDLÁČEK, J. Nepravé jednání a versio in rem. Brno: Ústav občanského práva při právnické fakultě Masarykovy university v Brně, 1933, s.9.

74 SEDLÁČEK. Nepřikázané jednání a upotřebením cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*.1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2988. s 11

75 LAVICKÝ, P. Jednání bez příkazu. In: ŠVESTKA, J., a kol., *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 1 vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2238.

10 Nepřikázané jednání ve vztahu k jiným institutům

Úprava nepřikázaného jednání je velmi obecná a zasahuje i do jiných právních institutů. V následujících kapitolách jsou přiblíženy vybrané instituty, jejichž úprava se prolíná a místy i střetává s nepřikázaným jednáním.

10.1 Zastoupení

Zastoupení je právní institut upravující situace, kdy jedna osoba právně jedná za jinou. Zastoupená osoba v dané věci nejedná osobně, protože jednat nechce nebo z nějakého důvodu nemůže. Zastoupení můžeme rozlišovat na přímé a nepřímé. Rozhodným kritériem je, zda zástupce jedná jménem a na účet zastoupeného nebo zda jedná svým jménem na svůj účet, ale je smluvně zavázán převést nabytá práva a povinnosti na zastoupeného.

- **Zastoupení přímé**

Přímé zastoupení představuje zákonem předvídanou možnost jednat za druhého. Upraveno je v § 436 OZ a spočívá v jednání zástupce jménem a na účet zastoupeného. Práva a povinnosti vznikají z jednání přímo zastoupenému.

Z hlediska právního důvodu vzniku zastoupení rozlišujeme zastoupení smluvní, zákonné zastoupení a opatrovnictví. Smluvní zastoupení vzniká na základě dohody stran, kdy jedna zastupuje druhou v ujednaném rozsahu jako zmocněnec. Právní důvodem vzniku tohoto typu zastoupení je dohoda o zastoupení nebo smlouva. Zvláštním typem smluvního zastoupení je prokura, „*kdy podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku zmocňuje prokuristu ke všem jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu.*“⁷⁶ Zákonné zastoupení vzniká přímo ze zákona. Zákon přímo určí situace, kdy musí zástupce jednat za zastoupeného. Tak je tomu zejména u nezletilého, ale též právnické osoby, která je osobou pouze na základě fikce a bez zástupce není schopna právně jednat. Opatrovnictví je zastoupení vzniklé z rozhodnutím soudu. Soud sám určí rozsah a dobu, po kterou má opatrovník zastoupeného zastupovat, přičemž důvody na základě nichž musí být opatrovník ustanoven jsou stanoveny zákonem.

76 § 450 OZ

- **Zastoupení nepřímé**

Nepřímé zastoupení je formou zastoupení, které není zákonem výslovně upraveno, ale ani vyloučeno. Zástupce jedná jménem svým, na svůj účel, ale vzniklá práva a povinnosti je zavázán převést na zastoupeného. Povinnost převést výsledek jednání může být ujednána smluvně nebo stanovena přímo zákonem. Jedním z typů nepřímého zastoupení je i nepřikázané jednatelství. Jednateli vzniká obstaráním cizí záležitosti zákonná povinnost převést vše co svým jednáním získal na pána věci.

10.1.1 Vztah zastoupení a nepřikázaného jednatelství

Ustanovení o nepřikázaném jednatelství se vztahuje pouze na právní vztahy mezi nepřikázaným jednatelem a pánem věci, neřeší dopad jednání do právní sféry jiných osob.⁷⁷Vnější vztahy vznikají mezi třetí osobou a nepřikázaným jednatelem a pánem věci se posoudí podle právní úpravy zastoupení. Vzhledem k tomu je třeba rozlišovat situace, kdy nepřikázané jednatelství spočívá v překročení plné moci nebo plná moc zcela chybí.⁷⁸

Pokud zástupce překročí plnou moc § 446 OZ umožňuje zmocniteli (pánu věci) vyslovit nesouhlas s překročením zástupčího oprávnění vůči osobě, se kterou zmocněnec (nepřikázaný jednatel) právně jednal a to bez zbytečného odkladu poté, co se o právním jednáním dozví. Z jednání vůči třetí osobě bude zavázán sám zmocněnec. Pokud zmocnitel oznámí třetí osobě nesouhlas s jednáním zmocněnce konstruuje zákon nevyvratitelnou právní domněnku, že zmocnitel překročení zástupčího oprávnění schválil. V takovém případě bude i přes překročení uděleného oprávnění z jednání zavázán zmocnitel.⁷⁹

Chybí-li plná moc zcela nebo zmocnění zanikne, zmocnitel, bude právním jednáním vázán pouze pokud ho bez zbytečného odkladu schválí. Oproti překročení plné moci § 440 OZ nevychází z právní domněnky ratihabice, proto

77 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednatelství. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1988.

78 LAVICKÝ, Petr. Nepřikázané jednatelství. In: ŠVESTKA, Jiří, a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 2236.

79 § 446 OZ „Překročil-li zmocněnec zástupčí oprávnění a nesouhlasí-li s tím zmocnitel, oznámí to osobě, se kterou zmocněnec právně jednal, bez zbytečného odkladu poté, co se o právním jednání dozvěděl. Neučiní-li to, platí, že překročení schválil; to neplatí, pokud osoba, s níž zástupce právně jednal, měla a mohla z okolností bez pochybností poznat, že zmocněnec zástupčí oprávnění zjevně překračuje.“

musí být právní jednání schváleno formou komisivního úkonu.⁸⁰ Nebude-li jednání schváleno, stejně jako v případě překročení plné moci bude zavázán zmocněnec.

V případě překročení plné moci, její absence či zániku je jednání v cizí záležitosti považováno za nezmocněné jednatelství.⁸¹ Bude-li jednáno zároveň s úmyslem odvrácení hrozícího nebezpečí nebo jednání k převážnému užítku pána věci půjde o nepřikázané jednatelství.

10.2 Bezdůvodné obohacení

Institut bezdůvodného obohacení realizuje obecnou zásadu, že se nikdo nesmí bez spravedlivého důvodu obohacovat na úkor jiného. Tuto zásadu znalo již římské právo a řídí se jí i současné moderní právní úpravy. Občanský zákoník upravuje bezdůvodné obohacení v § 2991- § 3005 OZ a formou demonstrativního výčtu uvádí jednotlivé skutkové podstaty, kdy má být bezdůvodné obohacení vydáno. Tak je tomu tehdy, pokud někdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo také tím, že za někoho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.⁸²

Bezdůvodné obohacení poskytuje ochranu majetkovým právům osob, tak aby nedocházelo na jejich úkor ke vzniku neoprávněného majetkového prospěchu. Obohacená osoba má povinnost nabytý majetkový prospěch vydat osobě, které byla způsobena majetková ztráta. Povinnosti vydat bezdůvodné obohacení odpovídá právu ochuzeného požadovat po obohaceném nahrazení majetku, o který byl zkrácen.⁸³

10.2.1 Společné a rozdílné znaky s nepřikázaným jednatelstvím

Bezdůvodné obohacení i nepřikázané jednatelství se řadí mezi mimosmluvní závazkové vztahy. Tomu odpovídá i systematika zákona řadící bezdůvodné obohacení a nepřikázané jednatelství do části čtvrté „Závazky z

80 LAVICKÝ, P. Jednatelství bez příkazu. In: ŠVESTKA, J., a kol., Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář. 1 vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. s. 2239.

81 Rozsudek NS sp.zn. 33 Odo 1078/2005 ze dne 20.11.2007

82 § 2991 OZ

83 RABAN, Přemysl. *Občanské právo hmotné: závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014. s. 496.

jiných právních důvodů.“ Bezdůvodné obohacení je ovšem řazeno spíše mezi kvazidelikty, neboť obohacení může vzniknout i bez protiprávního jednání. Na rozdíl od nepřikázaného jednatelství, které patří za určitých okolností mezi kvazikontrakty.

Společným znakem je absence právního důvodu. O nepřikázané jednatelství nebo bezdůvodné obohacení půjde právě tehdy, když neexistuje právní důvod legitimující vynaložení majetkových hodnot ve prospěch jiné osoby. Oba instituty, tak odpovídají na otázku, zda lze po někom, aniž by existoval odpovídající právní důvod požadovat plnění.

Společným znakem nepřikázaného jednatelství a bezdůvodného obohacení je vznik obohacení. Obohacení jako majetkový prospěch musí vzniknout na úkor druhé osoby čili ochuzeného. Nepřikázané jednatelství je ve vztahu k ustanovení o bezdůvodnému obohacení úpravou speciální. V obou případech se sice jedná o vznik obohacení na straně pána věci, ale pokud někdo jedná úmyslně v cizí záležitosti za účelem vytvoření užitku nebo odvrácení nebezpečí nestává se ten, v jehož prospěch bylo jednáno bezdůvodně obohacným a povinným k vydání bezdůvodného obohacení, ale povinným na základě nepřikázaného jednatelství.

Obohacení jako majetkový prospěch vzniká mezi stranami typicky, pokud bylo užitečné jednání úspěšné a vedlo k převážnému užitku pána věci. U nutného jednatelství lze jako obohacení chápat to co zůstalo zachováno v důsledku odvrácení hrozící újmy. Obohacení pána věci spočívá v nezmenšení majetku, ke kterému by vzhledem k okolnostem s jistotou došlo. Odlišnou je skutečnost, že nepřikázané jednatelství směřuje k užitku jiné osoby, jednatel má na rozdíl od ochuzeného úmysl a vědomí jednat v záležitosti pána věci. U bezdůvodně obohaceného se počítá se vznikem vlastního, ale neoprávněného prospěchu.

Odlišují se ve způsobu, jakým může dojít k jejich vzniku. Bezdůvodné obohacení může vzniknout konáním i opomenutím oproti nepřikázanému jednatelství, které předpokládá aktivní jednání.

Bezdůvodné obohacení a nepřikázané jednatelství bude snadno zaměnitelné, v případě plnění nedluhu. Předpokladem, je že jednajícím plní v omylu o existenci právního důvodu. Z hlediska nepřikázaného jednatelství neměl úmysl jednat ve prospěch jiného, ale jen a pouze za účelem splnění své domnělé povinnosti. Proto ani v případě, kdy by jednáním vznikl převážný prospěch ve sféře druhého nebo došlo k odvrácení škody se nepřikázané jednatelství neuplatní.

Jednateli vznikne právo na vydání toho, oč se ten v jehož prospěch v omylu jednal bezdůvodně obohatil.

Odlišením nepřikázaného jednatelství od bezdůvodného obohacení se v rozsudku 32 Odo 970/2006 ze dne 28.5.2008 zabýval i Nejvyšší soud.

Žalobkyně splnila za žalovanou A dluh, který měla vůči žalované B, aniž by žalobkyni k takovému jednání dala souhlas. Žalobkyně tak jednala, jelikož proti žalované A byla nařízena exekuce pro uspokojení pohledávky žalované B. Při soupisu movitých věcí žalované A, které se nalézaly v sídle žalobkyně docházelo současně k zapečetění strojů nezbytných pro další výrobu žalobkyně.

Soud prvního stupně posoudil situaci jako užitečné nepřikázané jednatelství. Tím, že žalobkyně nevyčkala souhlasu žalované A a jednala bez příkazu jí vznikl vůči žalované B nárok na náhradu nákladů, kterými byla obohacena. Obohacení žalobkyně B spočívalo v zisku vymáhané pohledávky i s příslušenstvím a nákladů předcházejícího řízení.

Odvolací soud se od takového závěru odchýlil s tím, že daný skutkový stav se má posoudit jako plnění za jiného, kdy se bezdůvodně obohatil ten, za něhož bylo plněno, co po právu měl plnit sám. Žalobkyni plněním nevzniklo právo na náhradu nákladů z titulu užitečného jednatelství po žalobkyni B, ale nárok na vydání bezdůvodného obohacení po žalované A.

Nejvyšší soud potvrdil názor soudu odvolacího. Vyjádřil se tak, že skutková podstata bezdůvodného obohacení spočívající v plnění za toho, kdo měl po právu plnit sám byla naplněna, jelikož mezi zúčastněnými subjekty bylo zřejmé, že se plní za jiného. Z hlediska souhlasu není důležité, zda bylo plnění poskytnuto se souhlasem dlužníka nebo bez něj, pokud nešlo o plnění proti jeho vůli.

10.3 Prevence škod

Předcházení hrozícím škodám bylo do Občanského zákoníku zavedeno rekonstrukcí roku 1964. Absence této úpravy byla pocíťována jako nedostatek a přijetí mělo vést k překonání lhostejnosti a nevšímavosti mezi občany. Její pojetí reflektovalo společenské a právní poměry totalitního období, kdy byl kladen zvýšený důraz na ochranu socialistického vlastnictví a vše co bylo v zájmu společnosti bylo i v zájmu jednotlivce.

Obecná prevenční povinnost byla upravena v § 415 OZ 1964, kdy ukládala každému povinnost počínat si při svém jednání tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku, přírodě nebo životním prostředí. Spočívala na myšlence, že každý, kdo jednal v soukromoprávním styku byl povinen jednak tak, aby nevznikla bezdůvodná újma konáním či opomenutím druhé osobě případně jemu samému. Takto stanovená povinnost neměla charakter pouze výchovné či doporučující normy, ale ukládala závaznou povinnost chování. Její nedodržení bylo protiprávním jednáním a povinný byl na základě spáchaného deliktu zavázán k náhradě škody.⁸⁴

Speciální prevenční povinnost byla obsažena v § 417 OZ 1964 a ukládala každému komu škoda hrozí, zakročit k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení. Na rozdíl od generální prevenční povinnosti se zakročovací povinnost vztahovala pouze na toho, komu škoda přímo hrozila, ať už ji vyvolal sám či nikoliv. Zakročovací povinnost měla primárně zabránit vzniku škody, ale pokud již škoda vznikla, směřovala ke zmírnění jejího rozsahu.⁸⁵

Přijetím novely č. 509/1991 Sb. došlo ke kolizi mezi prevenční povinností a do zákona znovuzačleněným jednatelstvím bez příkazu. To výslovně zakazovalo zasáhnout do záležitosti jiného, pokud nešlo o odvrácení hrozící škody nebo jednání v převážném prospěchu pána věci na rozdíl od povinnosti předcházet vzniku škodách, která spočívala v zákonem uložené povinnosti zasáhnout do záležitosti jiného v případě hrozby újmy na zdraví, majetku, přírodě nebo životním prostředí.⁸⁶ Konflikt těchto dvou institutů se i přes změnu pojetí prevenční povinnosti částečně přenesl do současné právní úpravy.

Na § 415 OZ 1964 navázalo § 2900 OZ, které rozsah obecné povinnosti zakročit změnilo z toho hlediska, že nemá být vykládáno jako „bezbřehá ochranná norma“, ale jako základní zásada, pro jednání právních subjektů. Porušení prevenční povinnosti je jedním z předpokladů povinnosti nahradit újmu a na rozdíl od předchozí právní úpravy nezakládá novou skutkovou podstatu náhrady škody.⁸⁷

Aplikace ustanovení je možná pouze na situace, kdy to vyžadují okolnosti

84 ŠKÁROVÁ, Marta. Odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení. In: ŠVESTKA, Jiří, a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1186.

85 ŠKÁROVÁ, Marta. Odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení. In: ŠVESTKA, Jiří, a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1190.

86 ELIÁŠ, K. Jednatelství bez příkazu. In: ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. Praha: Linde, 2008, s. 2189.

87 Hrádek 891

případy nebo zvyklosti soukromého života. Újma musí hrozit zákonem výslovně vyjmenovaným statkům, kterými jsou svoboda, život, zdraví nebo vlastnictví jiného. Prevenční povinnost stíhá každého pouze v případě aktivního (komisivního) jednání a vztahuje se pouze na újmu způsobenou chráněnému statku, který náleží třetí osobě. Neuplatní se, pokud porušením prevence způsobí jednající újmu sám sobě.

Charakter prevenční povinnosti je subsidiární, užit se pouze v případě, kdy povinnost k jednání nevyplývá přímo ze zákona nebo ze smlouvy. Pokud zákon výslovně konkrétní povinnost upravuje a nedojde k jejímu porušení, ale újma přesto vznikne, nelze subjekt stíhat pro porušení prevenční povinnosti, neboť ten nejednal v rozporu se zákonem stanovenou povinností.⁸⁸

Zakročovací povinnost je upravena v § 2901 OZ a od minulé právní úpravy se liší zákonem stanovenou povinností aktivně zakročit na ochranu třetí osoby v předem předvídaných situacích. Jedná se o povinnost zakročit tehdy, když někdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu, pokud to odůvodňuje povaha poměru mezi osobami nebo může-li někdo podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažnost zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit. Povinnost zakročit je podmíněna tím, že to vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života.

Problematika zakročovací povinnosti a nepřikázaného jednání spočívá v tom, že není jednoznačně určeno, jaký je jejich vzájemný vztah. Charakter obou institutů je odlišný, neboť zakročení je zákonem stanovená povinnost, nepřikázané jednání je možností. Pojmovým znakem nepřikázaného jednání je absence právního důvodu. Nepřikázaný jednatel vstupuje do právní sféry cizí osoby, aniž by k takovému jednání byl legitimován se záměrem odvrátit hrozící újmu. Zakročovací povinnost je uložena zákonem a její nesplnění je protiprávním jednáním, které zakládá povinnost k náhradě škody.

Konflikt mezi zakročovací povinností a nutným nepřikázaným jednáním vzniká tehdy, když je možné obě ustanovení uplatnit na stejnou situaci. K tomu zpravidla dojde, má-li subjekt kontrolu nad nebezpečnou situací, ale sám ji nezpůsobil, pokud ví, že hrozící újma zjevně převyšuje to, co je třeba k

⁸⁸ BEZOUŠKA, Petr. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: HULMÁK, Milan, a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1511.

zároku na její odvrácení vynaložit nebo povinnost k zakročení spočívá ve zvláštním poměru mezi osobami.

Například při zalévání zahrady, soused uhasí doutnající stoh slámy na vedlejším pozemku, čímž zabrání jeho shoření a případnému rozšíření požáru. Plní v takovém případě zakročovací povinnost nebo jedná jako nepřikázaný jednatel?

Z hlediska zakročovací povinnosti, je soused k jednání povinen, neboť má nad nebezpečnou situací kontrolu. Kontrola je chápána jako možnost ovládnout zdroj nebezpečí a zamezit vzniku škody. Stejná situace zakládá povinnost zakročit též z důvodu, kdy hrozící újma zjevně převyšuje to, co je třeba k zároku vynaložit. Uhašení nepředstavuje pro jednatelovo žádné riziko, za předpokladu, že si bude počínat s náležitou opatrností. Naproti tomu neuhašením by mohlo dojít k rozšíření požáru a rozsáhlé újmě. Povinnost k zakročení ze zvláštního poměru mezi osobami by vznikla, pokud by osoba zakročující byla příbuzným nebo dobrým rodinným známým od něž by se právě na základě „dobré známosti“ očekávala pomoc.

Uvedený příklad lze též posoudit jako nepřikázané jednatelství, neboť neexistuje právní důvod opravňující gestora k obstarání záležitosti jiného. Jednatel hasí požár na základě vlastního rozhodnutí, aniž by mezi ním a sousedem jakožto pánem věci došlo např. k uzavření smlouvy o dohledu nad jeho pozemkem po dobu nepřítomnosti.

Nepřikázané jednatelství a zakročovací povinnost se odlišují v následcích. Nesplnění zakročovací povinnosti je klasifikováno jako delikt. Subjekt, který měl aktivně zakročit, ale nejednal je povinen k náhradě škody, způsobené zanedbáním této povinnosti. Splněním zakročovací povinnosti vzniká nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů a újmy podle § 2908 OZ v rozsahu újmy, která byla odvrácena. Pokud by zakročení nebylo ani z části úspěšné, nárok na náhradu by osobě povinné k zakročení vůbec nevznikl.

Jedná-li subjekt jako nepřikázaný jednatel neplynou pro něj z nečinnosti žádné tíživé následky (nedopouští se protiprávního jednání a není povinen k náhradě škody). Pokud bude požár úspěšně uhašen vzniká jednateli nárok na náhradu podle § 2908 OZ. V případě, kdy jednatel požár neuhasí ani z části, vznikne mu nárok alespoň na náhradu účelně vynaložených nákladů podle § 3007 OZ.

Proč není možné uplatnit § 3007 i v případě plnění zakročovací povinnosti? Důvod je zřejmý, pojmovým znakem nepřikázaného jednání je nedostatek právního důvodu, proto § 3007 OZ nelze uplatnit na případy, kdy jednatel plní zákonem stanovenou zakročovací povinnost.⁸⁹ Nepřikázaný jednatel, jednatel pouze na základě vlastního rozhodnutí se tak v případě neúspěšného jednání dostává do lepšího postavení, než osoba plnící povinnost určenou zákonem.⁹⁰

Uvedené vypořádání mezi zakročující osobou a tím v jehož prospěch je jednáno odpovídá názoru Židlické, která uvádí, že ustanovení o nepřikázaném jednání nelze uplatnit na situaci, kdy dochází k plnění zakročovací povinnosti. Jinak řečeno nepůjde o nepřikázané jednání pokud bude povinnost k zakročení vyplývat z toho, že zakročující má nad nebezpečnou situací kontrolu, ví, že hrozící újma zjevně převyšuje co je třeba k jejímu odvrácení vynaložit nebo je ve zvláštním poměru k osobě na jejíž ochranu jedná.

Rozdílný názor zastává Pašek, který práva a povinnosti zakročujícího a osoby v jejíž prospěch bylo zakročeno navrhuje posoudit podle ustanovení o nepřikázaném jednání.⁹¹ Stejný názor ohledně odškodnění zaujímá i Hrádek.⁹² Podle jejich výkladu, by osobě plnící zakročovací povinnost právo na náhradu nákladů vzniklo i v případě, kdy by zakročení nebylo ani z části úspěšné. Takový výklad, ale vychází z předpokladu, že zakročovací povinnost a nepřikázané jednání nejsou v rozporu. Zřejmě jedinou možností jak dojít souladu mezi těmito instituty by bylo připuštění možnosti, že povinnost předcházet vzniku škody je natolik obecná, že není důvodem vzniku závazkového vztahu.

Z výše uvedených názorů není zřejmé jak vztah nepřikázaného jednání a zakročovací povinnosti dát do souladu. Připuštěním názoru Židlické, by úprava nutného jednání ztrácela smysl, když by uplatnění zakročovací povinnosti zužovalo rozsah situací spadajících pod nutné jednání na naprosté minimum. Stejně zvláštní je i připuštění možnosti, že instituty nejsou v rozporu, což by

89 ŽIDLICKÁ, M. Nepřikázané jednání. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1287.

90 SEDLÁČEK. Nepřikázané jednání a upotřebení cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2987.

91 PAŠEK. Náhrada majetková a nemajetkové újmy. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2824

92 HRÁDEK. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 897.

popíralo základní znaky nepřikázaného jednání.

10.4 Příkazní smlouva

Příkazní smlouva je upravena v § 2430 OZ a násl. Jedná se o závazkový vztah, jehož obsahem je závazek příkazníka obstarat pro příkazce určitou záležitost. K uzavření příkazní smlouvy dochází v situaci, kdy příkazce z určitého důvodu nemůže nebo nechce jednat sám, typicky pokud není nadán dostatečnou kvalifikací nebo znalostmi, jež jsou pro jednání nezbytné, a proto k jednání pověřil jinou osobu tzv. příkazníka.⁹³

Uzavření smlouvy, předpokládá projev vůle stran smlouvu uzavřít a být jí vázán. Obstará-li někdo záležitost příkazce, aniž by byl pověřen, bude jednat jako nepřikázaný jednatel. To je podmíněno naplněním znaků jednání užitečného nebo jednání nutného.

Nepřikázané jednání se může přeměnit v příkazní smlouvu, případně v jinou smlouvu příkazního typu v případě, že pán věci činnost jednatele dodatečně schválí. V dané situaci bude právní jednání jednatele podle § 440 OZ zavazovat přímo pána věci a jednatel nebude povinen nést následky vzniklé z neoprávněného vmísení se do cizí záležitosti.⁹⁴

Jednateli vznikne vedle nároku na náhradu účelně vynaložených nákladů, též právo na odměnu, pokud je vzhledem k příkazcovu podnikání obvyklá.

Pokud jednatel utrpí v souvislosti s jednáním (plněním příkazu) újmu, příkazce je povinen mu ji nahradit. Na rozdíl od nutného nepřikázaného jednání, kdy náhrada újmy je vázána na úspěšnost jednatele počínání, má příkazník nárok na náhradu újmy bez ohledu na výsledek jednání. Předmětem příkazu je obstarání určité záležitosti, nikoliv výsledek takové činnosti, proto bude mít příkazník právo na náhradu újmy i v případě, že jednání nedojde k požadovanému cíli.⁹⁵

⁹³ SIMON, Pavel. Příkaz. In: HULMÁK, Milan, a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 779.

⁹⁴ ELIÁŠ, K. Jednatelství bez příkazu. In: ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2. svazek, § 488-880. Praha: Linde, 2008, s. 2190.

⁹⁵ SIMON, Pavel. Příkaz. In: HULMÁK, Milan, a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 781.

10.5 Upotřebením cizí věci k prospěchu jiného

Upotřebením cizí věci k prospěchu jiného je upraveno v § 3012–3014 OZ. Představuje sloučení tzv. nepravého jednatelství, tedy případů podobných nepřikázanému jednatelství, k jehož naplnění chybí některý z požadovaných znaků a římskoprávního institutu *versio in rem* spočívajícím v užití majetkové hodnoty ve prospěch jiné osoby nebo věci.⁹⁶

Upotřebením cizí věci k prospěchu jiného bylo do Občanského zákoníku znovuzačleněno a navazuje na pojetí Obecného zákoníku občanského. Účelem ustanovení je umožnit vlastníku věci požadovat její vydání nebo plnění náhradní hodnoty, po tom, v jehož prospěch byla upotřebena. Ustanovení má subsidiární povahu a uplatní se v situacích, kdy se nelze vydání věci nebo náhradní hodnoty domoci podle ustanovení o náhradě škody nebo bezdůvodném obohacení.⁹⁷

Jak ze samotného znění zákona vyplývá, musí se jednat o věc cizí. Na situace, kdy někdo v omylu upotřebí vlastní věc, nelze úpravu vztáhnout. Předpokladem § 3012 OZ je, že zde budou tři osoby. „Někdo“ upotřebující cizí věc, „ten“ v jehož prospěch je věc upotřebena a vlastník upotřebené věci.⁹⁸ Upotřebením vlastní věci by vznikl pouze dvoustranný vztah mezi vlastníkem upotřebené věci a osobou v jejíž prospěch byla upotřebena.

Upotřebením věci k prospěchu jiného se od nepřikázaného jednatelství odlišuje úmyslem. Osoba upotřebující cizí věc nemá úmysl obstarat cizí záležitost. Přesto lze nepřikázané jednatelství na upotřebením věci uplatnit a to konkrétně na vztah jednatelství a toho, v jehož prospěch je věc upotřebena.

Společným znakem nepřikázaného jednatelství a upotřebením cizí věci je prospěch, který vzniká ve sféře osoby odlišné od té, která jedná. Ten, kdo úmyslně upotřebuje cizí věc ve prospěch třetí osoby vystupuje jako nepřikázaný jednatel. Ten v jehož prospěch je jednáno, vystupuje jako pán věci.⁹⁹

96 SEDLÁČEK. Nepřikázané jednatelství a upotřebením cizí věci. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2988.

97 Tamtéž.

98 PETROV, Jan. Upotřebením cizí věci k prospěchu jiného. In: HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1998.

99 ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV*. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 673.

Prospěch je nutné vykládat v co nejširším smyslu. Představuje užitek, jako zisk typicky v majetkové sféře jiného, ale též jakékoliv jiné dobro, které druhému vznikne (např. v podobě odvrácení hrozící škody).

Upotřebí-li někdo cizí věc k prospěchu jiného může vystupovat jako užitečný nepřikázaný jednatel, pokud jeho činnost povede ke vzniku převážného užitku pána věci. Užitečné jednatelství blíže nespecifikuje, jakým způsobem má k převážnému užitku dojít. Lze proto vyjít z předpokladu, že za tímto účelem lze upotřebit i cizí věc. V takovém případě bude posouzení užitečnosti jednatelství záviset na tom, zda i v případě, že vlastník věci požadoval vydání věci nazpět (nebo plnění náhradní hodnoty) bylo jednání stále k převážnému prospěchu pána věci. Bude-li jednání k převážnému prospěchu, má pán věci vedle povinnosti vůči vlastníku věci i povinnost nahradit jednateli účelně vynaložené náklady.

Pokud převážného prospěchu upotřebením cizí věci není dosaženo půjde o neužitečné nepřikázané jednatelství. I v takovém případě má vlastník věci právo požadovat vydání věci nebo náhradu její hodnoty. Ten v jehož prospěch byla věc upotřebena a má povinnost k náhradě vystupuje jako pán věci a může podle § 3009 ods. 2 požadovat po jednateli, aby vše uvedl do předešlého stavu a není-li to dobře možné, aby nahradil škodu, která vznikla tím, že jednání nevedlo k převážnému užitku.¹⁰⁰ Škoda by zahrnovala i náhradu hodnoty věci která byla v jeho prospěch upotřebena.

Jako nutné nepřikázané jednatelství se upotřebením věci k prospěchu jiného posoudí v případě, kdy věc byla upotřebena za účelem odvrácení hrozící škody. Přesto, že věc upotřebil nepřikázaný jednatel bude nárok na její náhradu směřovat podle znění § 3012 OZ proti pánu věci. Tak tomu bude i v případě, že odvrácení hrozící škody nebude úspěšné. Pán věci bude zároveň povinen nahradit nepřikázanému jednateli účelně vynaložené náklady. Na rozdíl od neužitečného jednatelství mu nevznikne právo požadovat po gestorovi náhradu toho, co musel poskytnout vlastníku věci, neboť neodpovídá, za to, že hrozící škoda nebude odvrácena. Pán věci může tento nárok uplatnit pouze proti škůdci, který hrozící škodu vyvolal.¹⁰¹

Upotřebením cizí věci k prospěchu jiného zahrnuje v § 3014 i zvláštní případ upotřebením cizí věci v případě nouze, které se uplatní na situace, kdy se

100 § 3009 ods. 2 OZ

101 viz. kapitola věnující se krajní nouzi

odvrací nebezpečí od většího počtu osob. Dané ustanovení přiznává právo tomu, jehož věc byla v nouzi obětována, požadovat poměrnou náhradu věci po každém, kdo z toho měl užitek. Od nutného nepřikázaného jednání, s nímž je spojeno zejména jednáním odvracejícím hrozící újmu se odlišuje úmyslem jednatele. V případě upotřebením věci v nouzi nemá jednatel primární úmysl obstarat cizí záležitost.¹⁰²

10.6 Krajiní nouze

Krajiní nouze je jednou z okolností vylučujícími protiprávnost. Podstatou je konflikt právem chráněných zájmů, kdy ohrožený zájem je možné ochránit, pouze pokud je jiný právní zájem obětován.¹⁰³

Stav krajiní nouze spočívá v tom, že existuje hrozba nebezpečí, kterou není možné odvrátit jinak než způsobením újmy. Nebezpečí musí být skutečné a bezprostředně hrozící. Nesmí jít o trvalý stav, pouze vzdálenou hrozbu nebo případ kdy nebezpečí už pominulo. O jednání v krajiní nouzi nepůjde též v případě, kdy obrátce stav nebezpečí sám vyvolal. Nebezpečí může vznikat zaviněným jednáním, ale i na základě objektivních okolností. Původcem může být konkrétní osoba, ale též zvíře, věci nebo přírodní síly.¹⁰⁴

Znakem krajiní nouze je požadavek proporcionality, subsidiarity a zároveň skutečnost, že pokud někomu hrozí nebezpečí není povinen jej snášet. Jednat v krajiní nouzi může nejen ten, jehož zájmy jsou nebezpečím ohroženy, ale i ten, jehož osobní sféry se nebezpečí přímo netýká. Z tohoto pravidla jsou vyloučeny osoby povinné nebezpečí snášet, typicky pro výkon jejich povolání.

Proporcionalita požaduje, aby následek jednání v krajiní nouzi nebyl stejně závažný nebo ještě závažnější než ten hrozící. Vychází se z poměrování následku na zájmu, který má být obětován a následku na zájmu, kterému hrozí nebezpečí. Uplatňuje se zásada *De duobus malis minus est semper eligendum*.¹⁰⁵

Požadavek subsidiarity je formulován slovy „*nebylo-li za daných*

102 DOBROVOLNÁ, Eva. Nepřikázané jednání. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1992.

103 ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 212.

104 BEZOUŠKA, Petr. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1527.

105 Ze dvou zel je třeba vybrat to menší

okolností možné nebezpečí odvrátit jinak“. O jednání v krajní nouzi nepůjde, pokud je hrozící nebezpečí možné odvrátit i jiným způsobem. Hrozící nebezpečí musí být odvráceno způsobem co nejméně závažným, ovšem způsobitelným nebezpečí odvrátit spolehlivě a včas.

Krajní nouze může nastat zaviněným jednáním určité osoby, stejně tak i na základě objektivních skutečností. Nepříkázané jednání se vztahuje pouze na případy tzv. pomoci v krajní nouzi, kdy obránce odvracející stav krajní nouze bude odlišný od osoby škůdce, který krajní nouzi vyvolal. A také na případy, kdy krajní nouze nastane na základě objektivních skutečností.

Úprava nutného jednání se uplatní na vztahy vznikající mezi subjekty krajní nouze. Pomocník v krajní nouzi též. obránce, bude vystupovat jako nepříkázaný jednatel. Ten v jehož prospěch jedná bude z hlediska práv a povinností v postavení pána věci.

Při odvracení nebezpečí ve stavu krajní nouze, může jednatel utrpět újmu. Současně s tím může sám újmu způsobit. Následující část práce pojednává o právu jednatele na náhradu újmy, kterou utrpěl v souvislosti s odvracením nebezpečí, ale též o náhradě újmy, kterou svým jednáním způsobil ve sféře ohroženého či nezúčastněné třetí osoby.

10.6.1 Povinnost obránce k náhradě újmy

Ze samotného znění zákona *„Kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené...“*¹⁰⁶ a povahy krajní nouze jako okolnosti vylučující protiprávnost vyplývá, že jednatel není povinen k náhradě, kterou by svým jednáním způsobil ať už škůdci, ohroženému případně třetí osobě.

¹⁰⁶ § 2906 OZ *„Kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobil-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v krajní nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednatel.“*

10.6.2 Právo obránce na náhradu újmy

10.6.2.1 Krajiní nouze nastalá zaviněným jednáním osoby odlišné od obránce

Pokud obránce odvrací nebezpečí vyvolané zaviněným jednáním škůdce, má z titulu nepřikázaného jednatele vůči ohroženému nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů podle § 3007 OZ nebo nárok na náhradu nákladů za záchranu věci podle § 3008 OZ. Pokud nebezpečí alespoň z části odvrátí, vznikne mu nárok podle § 2908 OZ, který bude moci uplatnit vůči škůdci i ohroženému.

Způsobí-li obránce v důsledku odvracení hrozícího nebezpečí újmu ve sféře ohroženého, bude povinným k její náhradě škůdce podle § 2910 OZ. Nárok vzniká na základě příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním škůdce a následkem, kterým způsobení újmy obráncem.

Problematickou bude situace, kdy při odvracení hrozícího nebezpečí vznikne újma jinak nezúčastněné třetí osobě. Z podstaty krajiní nouze vyplývá, že třetí osoba je povinna omezení či obětování jejího právem chráněného zájmu strpět, pokud to bude přiměřené a nelze-li ochranu právem chráněného zájmu, jehož zachování je přednější, zajistit jiným méně závažným způsobem. Zákon ovšem neobsahuje ustanovení, které by komplexně pokrývalo případy vzniku újmy třetí osobě a umožňovalo jí uplatnit nárok na její náhradu.

Pokud se bude jednat o obětování či upotřebení věci může se třetí osoba domáhat náhrady na základě § 3012 OZ přiznávající nárok na vydání této věci a pokud to nelze, může požadovat plnění ve výši, kterou věc měla v době upotřebení. Pokud byla věc v nouzi obětována § 3014 OZ ukládá povinnost, poskytnou poměrnou náhradu každému, kdo z toho měl užitek. Obě ustanovení zakládají povinnost k náhradě ohroženému.

Konkrétní zakotvení povinnosti nahradit újmu způsobenou třetí osobě obsahovalo § 343 OZ 1950, které tuto povinnost ukládalo samotnému obránci, pokud krajiní nouzi vyvolal. Ustanovení § 349 OZ 1950 pak povinnost k náhradě újmy ukládalo tomu, kdo stav krajiní nouze vyvolal, tj. škůdci. Otázkou toho, zda lze z protiprávního jednání škůdce vyvodit povinnost k náhradě újmy třetí osobě se blíže zabýval Bezouška. Podle něj se jedná o případ tzv. psychické kauzality a újma třetí osobě vzniká v příčinné souvislosti s jednáním škůdce. Vznik újmy závisí na jednání obránce, k němuž by vůbec nemuselo dojít, pokud by škůdce

nekonal protiprávně. Pro rozhodnutí obránce, je kauzální protiprávní čin, proto bude k náhradě újmy vzniklé třetí osobě povinen škůdce.¹⁰⁷

Například osoba přecházející na zelenou přechod pro chodce, vidí, že řidič automobilu jede příliš rychle na to, aby zastavil. Jiného chodce strhne k zemi, aby zabránil strážce s vozidlem. Zachráněný, ale dopadem na zem utrpí újmu v podobě zlomeniny levé ruky. Odpovědným za újmu nebude zachránce, ale řidič vozidla, neboť újma vznikla v příčinné souvislosti s nebezpečnou jízdou.

10.6.2.2 Krajiná nouze nastalá na základě objektivních skutečností

Z hlediska krajiná nouze nastalé na základě objektivních skutečností je nutné odlišit situaci, kdy existuje osoba objektivně odpovědná za nastalý stav a kdy nikdo takový není.

- Existuje zde osoba objektivně odpovědná

Pokud hrozba nebezpečí není následkem zaviněného protiprávního činu a vznikne ve sféře osoby, za kterou je jiná osoba odpovědná, jdou následky plynoucí z takového nebezpečí k odpovědnosti této osoby. Bezouška zastává názor, že osoba objektivně odpovědná za vyvolání stavu krajiná nouze se nachází ve stejném právním postavení jako škůdce, který nebezpečí zavinil. Lze tak vůči ní uplatnit stejné nároky.¹⁰⁸ Obránce má vůči objektivně odpovědné osobě nárok podle § 3007, nebo pokud újmu odvrátí podle § 2908. Náhrada újmy způsobená obráncem ohroženému případně třetí osobě, se posoudí obdobně jako v případě krajiná nouze nastalé zaviněným jednáním osoby odlišné od obránce.

- Neexistuje nikdo objektivně odpovědný

Typickým příkladem, kdy neexistuje nikdo objektivně odpovědný je nebezpečí vyvolané přírodní katastrofou. Ať už jde o úder blesku, povodeň či sesuv půdy. Obránce odvracející nebezpečí, jehož vznik nelze nikomu přičíst bude mít nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů podle § 3007 OZ. Pokud nebezpečí odvrátí úspěšně, bude mít nárok i na náhradu újmy, kterou při tom utrpěl podle § 2908 OZ. Způsobí-li újmu ohroženému nebo třetí osobě sám

¹⁰⁷ BEZOUŠKA, Petr. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1530

¹⁰⁸ Tamtéž.. s. 1531.

obránce není nikdo, vůči komu by nárok na náhradu mohl být uplatněn. Škůdce chybí, povinnost k náhradě nákladů u obránce je zákonem vyloučena. Š. Luby uvádí, že pro případ, kdy nikdo není za krajní nouzi objektivně odpovědný má povinnost k náhradě újmy ohrožený, neboť v jeho prospěch se jednalo.¹⁰⁹ Odlišné stanovisko zaujímá Bezoušek, který argumentuje tím, že výklad právních předpisů musí být v souladu s dobrými mravy a nesmí vést k očividné bezohlednosti. Dochází k závěru, že ani jednání v krajní nouzi nevylučuje právo třetí osoby na náhradu újmy vůči obránci.¹¹⁰ Je nutné položit si otázku zda převažuje větší zájem na poskytnutí náhrady poškozenému nebo zachování protiprávnosti jednatele.

Osobně se domnívám, že je možné přiklonit se jak k názoru, že škoda půjde k tíži jednatele tak, k názoru že bude povinen ohrožený. Rozhodnutí bude záležet na individuálním posouzení a okolnostech jednotlivých případů. Neboť je nutné zohlednit, že nárok vůči ohroženému lze uplatnit pouze v případě, kdy je známá jeho totožnost. Jedná se o jednu či více konkrétních osob, které jsou dohledatelné, a je reálné požadovat po nich náhradu újmy. Pokud by hrozilo např. protržení hráze přehrady a zaplavení vesnice, zjišťování konkrétně ohrožených osob by fakticky bylo nerealizovatelné. V takovém případě se jeví správnějším požadovat náhradu újmy způsobené třetí osobě po obránci.

10.7 Nutná obrana

Nutná obrana je privilegovaným případem krajní nouze. Na rozdíl od krajní nouze je obecně pojaté hrozící nebezpečí nahrazeno konkrétní protiprávním útokem. Nutná obrana představuje legální svépomoc proti protiprávnímu jednání útočníka.

Podstatou nutné obrany je odvracení bezprostředně hrozícího nebo trvajících protiprávního útoku způsobem, který by za jiných okolností byl protiprávní. Obrana proti hrozícímu útoku nesmí být zcela zjevně nepřiměřená, ale její závažnost na rozdíl od krajní nouze může být ve stejné nebo i vyšší míře závažnosti než hrozící útok. Požadavek subsidiarity nemusí být naplněn, proto je možné útok čelit i v případě, kdy by bylo možné utéct.

109 LUBY, Štefan. *Prevenencia a zodpovednosť v občianskom práve*. 1. Bratislava: Slovenska akadémia vied, 1958. s.395.

110 BEZOUŠKA, Petr. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1531

Útok je zvláštním druhem nebezpečí. Jde o protiprávní jednání konkrétního člověka ať už v podobě konání nebo opomenutí. Útokem je i jednání osoby trestně neodpovědné např. pro nedostatek věku nebo přičetnosti.

Oprávnění jednat v nutné obraně není omezeno pouze na osobu útokem ohroženou, každý může jednat na obranu proti útočníkovi. Intenzita obrany musí být taková, aby vedla ke spolehlivému odvrácení útoku a zároveň nepřiměřeně nezasáhla do práv útočníka. Např. nelze útočníka usmrtit, pokud by dostačující obranou bylo způsobení zranění.¹¹¹

Odvrácení bezprostředně hrozícího nebo trvajících útoku naplňuje znaky nepřikázaného jednání, pokud obránce vystupuje jako jednatel tj. jedná bez pověření v záležitosti cizí osoby a v její prospěch. Ten, vůči komu útok směřuje, se nachází v postavení pána věci.

Ve srovnání s jednáním v krajní nouzi není nutné rozlišovat, zda bylo jednání v nutné obraně vyvoláno zaviněným jednáním nebo objektivní skutečností. Ze samotného pojetí nutné obrany, která směřuje proti hrozícímu nebo trvajícím útoku vyplývá, že o nutnou obranu půjde pouze v případě zaviněného protiprávního jednání konkrétní osoby. Z hlediska nepřikázaného jednání se musí jednat o pomoc v nutné obraně tzv. osoba obránce musí být odlišná od ohroženého

10.7.1 Právo jednatele na náhradu újmy

Obránce odvracející hrozící nebo trvajících útok má z titulu nepřikázaného jednatele právo požadovat po ohroženém podle § 3007 OZ náhradu účelně vynaložených nákladů. Stejně právo a současně náhradu újmy mu přiznává i § 2908 OZ, které se použije zřejmě v případě, kdy byl útok odvrácen alespoň částečně úspěšně. Nárok podle § 2908 OZ vznikne jednatele nejen vůči škůdci, ale i vůči ohroženému.

Pokud obránce není při odvrácení útoku úspěšný, a přesto mu vznikne újma, může nárok na její náhradu uplatnit vůči škůdci na základě obecné povinnosti nahradit škodu, která vznikla v důsledku jeho protiprávního jednání.

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 223.

10.7.2 Povinnost jednatele nahradit újmu

Obránce odvracející protiprávní útok není povinen nahradit útočnickovi újmu tím způsobenou. Na rozdíl od zákonného znění krajní nouze, které zbavuje obránce obecné povinnosti nahradit komukoliv újmu, v případě nutné obrany je obránce zbaven této povinnosti pouze vůči útočnickovi. Formulace zákona „*kdo způsobí útočnickovi újmu, není povinen k její náhradě*“¹¹² neumožňuje vyloučit povinnost k náhradě újmy obecně tzn. pokud obránce způsobí škodu třetí osobě, je povinen k její náhradě.

Z hlediska standardu požadovaného chování je nutná obrana v porovnání s krajní nouzí jednání společensky závažnější a nebezpečnější. Způsob provedení obrany není zákonem definován, ale z podstaty věci musí být takový, aby byl schopný útok odvrátit. Obrana tak co do závažnosti jednání může útok převýšit, čemuž pak odpovídá i zúžení rozsahu jednání vyloučeného z protiprávnosti, pouze na jednání obránce vůči škůdci.

Způsobí-li obránce škodu ohroženému nebo třetí osobě bude povinen k její náhradě. Škoda způsobená obráncem vznikla v příčinné souvislosti s protiprávním útokem škůdce, proto bude k náhradě povinným i škůdce. K náhradě škody způsobené třetí osobě či ohroženému budou obránce a škůdce zavázáni podle § 2915 OZ společně a nerozdílně, neboť každý z nich se určitou měrou na vzniku škody podílel.

O zvláštní situaci půjde ve chvíli, kdy nutná obrana bude probíhat ve stavu hrozícího nebezpečí a jednatel způsobí újmu nezúčastněné třetí osobě. Jelikož se jedná o krajní nouzi, nebude jednatel povinen k náhradě škody svým jednáním způsobené. Náhradu vzniklé škody, lze požadovat primárně po škůdci, otázkou je, kdo ji nahradí pokud škůdce v důsledku způsobených poranění zemře? Povinnost k náhradě škody vůči skutečnému škůdci nezanikne jeho smrtí, ale přejde jako dluh do pozůstalosti.

112 § 2905 OZ

11 Závěr

Nepřikázané jednatelství je klasický právní institut, jehož využití bylo zejména v římském právu daleko četnější než v současnosti. Jedná se o institut velmi obecný a poměrně složitý, jemuž v současnosti není věnována téměř žádná pozornost. Složitost nepřikázaného jednatelství spočívá v problematičtém a v některých případech nejednoznačném odlišení od jiných právních institutů. Uplatnění v praxi sice není časté, to ovšem neodůvodňuje skutečnost, že k jeho výkladu není přistupováno se stejnou pozorností a pečlivostí jako k jiným institutům.

Cílem této práce bylo jednak poskytnutí obecného teoretického přehledu a rozboru platné právní úpravy nepřikázaného jednatelství, ale též přiblížení vztahu nepřikázaného jednatelství k vybraných právních institutům, konkrétně problematiky jejich vzájemného odlišení.

Vzhledem k tomu že kromě publikace doc. M. Židlické se v současnosti nelze setkat s žádnými odbornými zdroji blíže se zabývajících nepřikázaným jednatelství a už vůbec ne problematičtými otázkami, jsem byla odkázána na užití komentářové literatury, která mi v tomto směru, sice nastínila hrubé rysy o možných rozporech při uplatnění nepřikázaného jednatelství, ale rozhodně ji nelze považovat za dostatečnou. Pokud se k dané problematice autoři vůbec vyjadřují jejich názory si často odporují. Rozumné východisko neposkytuje ani judikatura. Její množství je s ohledem na ojedinělost uplatnění nepřikázaného jednatelství v praxi minimální, což se odráží také mírou v jaké je institut doktrínou dotvářen. Obsah většiny dostupné judikatury spočívá v rozhodování o tom, zda vůbec danou situaci jako nepřikázané jednatelství posoudit. Zabývá se především odlišením nepřikázaného jednatelství od podobných institutů.

Rozpory mezi nepřikázaným jednatelstvím a jinými instituty stejně jako spory ohledně výkladu některých ustanovení nepřikázaného jednatelství plynou z nevyjasněnosti toho, jaký je skutečný charakter nepřikázaného jednatelství. Zejména při hlubším rozboru užitečného jednatelství bylo nutné položit si otázku nakolik je soukromá sféra a autonomie vůle pána věci skutečně nedotknutelná a zda by v některých případech nebylo "vhodnější" chránit dobrou vůli a altruistické chování jednatele, zvláště pokud směřuje k prospěchu pána věci.

Odpověď na tuto otázku není jednoduché a s ohledem na uvedené názory ani jednoznačné. Nepřikázané jednatelství jako výjimka ze zákazu vměšování se do cizích záležitostí spočívá právě v tom, že obstarání záležitosti druhého, povede k prospěchu. Ať už prospěch spočívá v odvrácení hrozící újmy nebo v užítu, vzniklém v majetkové sféře.

Domnívám se, že i tato výjimka bude vždy omezena svobodnou vůlí a možnostmi pána věci, rozhodovat o svých záležitostech. Podstata nepřikázaného jednatelství netkví v ochraně altruistického jednání gestora, ale naopak spočívá ve zvýšené ochraně soukromé sféry pána věci. Pokud pán věci zakáže zasahovat do svých záležitostí, měl by být jeho názor respektován, i za předpokladu, že mu tím vznikne větší újma.

Úprava nutného jednatelství se jako nejasná ukázala zejména z hlediska uplatnění nároku na náhradu účelně vynaložených nákladů. Konkrétně jde o nejasným výklad § 2908 OZ. Nejednoznačné je též řešení otázky po kom primárně, může nepřikázaný jednatel požadovat vzniklé náklady a újmu. Zda má nárok uplatnit přímo po škůdci nebo po pánu věci tzn. jaký je vztah nutného jednatelství a náhrady škody.

Odlišení nepřikázaného jednatelství od vybraných právních institutů je problematické zejména ve vztahu k zakročovací povinnosti, kdy oba instituty lze vztáhnout na stejnou situaci. Teorie ani doktrína v tomto směru nepřináší žádné stanovisko. Zajímavým je též vztah k bezdůvodnému obohacení či uplatnění nepřikázaného jednatelství na úpravu užití věci ku prospěchu jiného, krajní nouze nebo nutné obrany.

V rámci historického vývoje prošlo nepřikázané jednatelství určitými dílčími změnami odrážejícími samotný vývoj soukromého práva, jeho podstata však zůstala zachována. Do jednotlivých občanských zákoníků přecházelo téměř bez povšimnutí z pouhé tradice, aniž by jeho výkladu byla věnována větší pozornost. Úprava nepřikázaného jednatelství není nadbytečná, právě naopak, zaplňuje mezeru v zákoně, která by její absencí nepochybně vznikla.

S ohledem na charakter nepřikázaného jednatelství nelze očekávat, že by se do budoucna stalo institutem v praxi užívanějším, ale minimálně z teoretického hlediska by mu měla být věnována větší pozornost, právě pro jeho nejednoznačný výklad a nevyjasněný vztah k jinými právními institutům.

12 Resumé

The thesis deals with negotiorum gestio. Negotiorum gestio is a situation where someone acts on the other without having a legal reason. It rests on volunteering and the intention to benefit from its actions to the other person. It is an ancient institute from Roman law. Its application in practice is minimal and practically no attention is paid to the theory. Negotiorum gestio is a general and relatively complex institute. The complexity lies in the ambiguous differentiation from other legal institutions. It is also problematic to interpret the legal provisions, since in the professional circles there is no clear agreement on the character of the negotiorum gestio.

The aim of the thesis was to approach negotiorum gestio in light of valid legal regulation, focusing on problematic interpretation of some provisions. It was also a comparison and distinction between negotiorum gestio and selected law institutes. This thesis can be divided into two parts. The first part presents a general introduction to negotiorum gestio, systematic inclusion in the structure of the law, and a brief historical development in individual civil codes. Furthermore, conceptual features defining negotiorum gestio, definition of subject participating in negotiorum gestio, and their rights and obligations. Last but not least division into the individual types of negotiorum gestio with a focus on necessary and useful negotiorum gestio. The second part deal with the relationship of negotiorum gestio and selected law institutes, especially unjust enrichment extreme necessity, necessary defense or prevention of damage.

Negotiorum gestio is a marginal institute, but certainly not negligible. It constitutes an exception to the prohibition to interfere with foreign affairs, and as an exception should always be interpreted. It can not be understood primarily as an adjustment that is intended to protect one who acts in favor of another. It can not be understood primarily as an enactment aimed at protecting one who acts in favor of another.

13 Seznam použitých pramenů

Použitá literatura

- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo I - obecná část*. 1. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 436 s. ISBN 978-80-7552-187-3.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. 2. svazek, § 488-880. 1. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 1397 – 2639. ISBN 978-80-7201-687-7
- LUBY, Štefan. *Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve*. 1. Bratislava: Slovenska akadémia vied, 1958. 661 s.
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. 3053 s. ISBN 978-80-7400-653-1.
- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2046 s. ISBN 978-80-7400-287-8
- RABAN, Přemysl. *Občanské právo hmotné: závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014. 528 s. ISBN 978-80-87713-11-2.
- ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV*. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998, 866 s. ISBN 80-85963-79-5.
- SEDLÁČEK, J. *Nepравé jednatelství a versio in rem: výklad na §§ 1035-1044 obč. zák. spolu s rozбором praxe nejvyššího soudu*. Brno: Ústav občanského práva při právnické fakultě Masarykovy university v Brně, 1933, 94 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s.1040. ISBN – 978-80-7552-358-7.

- ŠVESTKA, J., a kol. *Občanský zákoník II. § 460- 880. Komentář*. 2 vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, 1114 s. ISBN 978- 80-7400-108-6.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek VI. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1516 s. ISBN 978-80-7478- 630-3.
- ŽIDLICKÁ, M. *Negotiorum gestio*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 154 s. ISBN 80-210-1778-3.

Použité odborné články

ŽIDLICKÁ, M. *Jednatelství bez příkazu dle občanského zákoníku versus negotiorum gestio v římském právu*. In Právník. Roč. 2001, č. 4, s. 395 – 401. ISSN 0231-6625.

Použité právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 Sb., všeobecný rakouský zákoník občanský (ABGB)

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Použitá judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.9.2015 sp. zn 30 Cdo 237/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2010 sp. zn 33 Cdo 1248/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2007 sp.zn. 33 Odo 1078/2005.